

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Využití pohádky v MŠ

Monika Vilišová

Olomouc 2024

vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „Využití pohádky v MŠ“ vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 14. 4. 2024

Monika Vilišová

Poděkování

Moje velké poděkování patří Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D., za velmi vstřícné vedení mé bakalářské práce, za její rady, ochotu a milý, pozitivní přístup, také za perfektní komunikaci, která byla vždy rychlá a s povzbuzením.

Také bych chtěla poděkovat paní ředitelce Mgr. Taťaně Nátěstové a mojí milé kolegynce Mgr. Evě Greplové z mateřské školy Univerzity Palackého v Olomouci, ve které jsem realizovala svůj dvoutýdenní projekt, za každou jejich radu, povzbuzení a pomoc.

Dále bych chtěla poděkovat především mé rodině, blízkým a přátelům za jejich podporu nejen u bakalářské práce, ale během celého studia.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Monika Vilišová
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Využití pohádky v MŠ
Název v angličtině:	The use of fairy tale in kindergarten
Zvolený typ práce:	Aplikační práce
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce je zaměřena na pohádku a její využití v mateřské škole.</p> <p>Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá charakteristikou předškolního věku, jeho specifiky a oblastmi vývoje. Dále se věnuje vymezením pojmu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, jeho cíli, klíčovými kompetencemi či vzdělávacímu obsahu ve spojitosti s pohádkou. Poslední kapitola definuje pojem pohádka, její znaky, druhy, význam a funkce.</p> <p>V praktické části práce je popsán realizovaný dvoutýdenní projekt, jehož cílem je využití pohádky v mateřské škole, zapojení jedné pohádky do aktivit a činností.</p>
Klíčová slova:	Pohádka, dítě, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, předškolní věk, projektové učení
Anotace v angličtině:	This bachelor's thesis is focuses on the fairy tale and its use in kindergarten. The work is divided into two parts – theoretical and practical part. The theoretical part deals with the characteristics of pre-school age, its specifics, and areas of development. It also addresses the definition of the Programme for Pre-primary Education, its goals, key competencies and its educational content in connection with the fairy tale. The last

	<p>chapter defines the term fairy tale, its characteristics, types, significance, and functions.</p> <p>In the practical part the work describes a realized two-week project aimed at using fairy tales in kindergarten, incorporating one fairy tale into activities and tasks.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Fairy tale, child, Programme for Pre-primary Education, pre-school age, project-based learning
Přílohy vázané v práci:	15
Rozsah práce:	52 s. (82 072 znaků)

Obsah

ANOTACE	4
ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Dítě předškolního věku	9
1.1 Charakteristika období předškolního věku.....	9
1.2 Vzdělávání dětí předškolního věku v MŠ	9
2 RVP pro předškolní vzdělávání	13
2.1 Vymezení RVP PV.....	13
2.2 Vzdělávací cíle RVP PV	14
2.3 Vzdělávací obsah RVP PV	15
2.4 Práce s pohádkou v MŠ v oblasti Dítě a jeho psychika.....	17
3 Pohádka	19
3.1 Charakteristika pohádky	19
3.2 Znaky pohádky	20
3.3 Dělení/druhy pohádky	21
3.3.1 Lidová pohádka	21
3.3.2 Zvířecí pohádka.....	22
3.3.3 Kouzelná pohádka	23
3.3.4 Novelistická pohádka	23
3.3.5 Legendární pohádka	24
3.3.6 Kumulativní pohádka	24
3.3.7 Autorská pohádka.....	25
3.4 Funkce a význam pohádek	25
PRAKTICKÁ ČÁST	27
4 Projekt v MŠ podle příběhu „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“	27
4.1 Informace o třídě a tématu	27

4.2 Den 1. – 15. 5. 2023	28
4.4 Den 3. – 17. 5. 2023	33
4.5 Den 4. – 18. 6. 2023	37
4.6 Den 5. – 19. 6. 2023	39
4.7 Den 6. – 22. 5. 2023	41
4.8 Den 7. – 23. 5. 2023	43
4.9 Den 8. – 24. 5. 2023	45
4.10 Den 9. a 10. – 25. 5.–26. 5. 2023	48
4.11 Reflexe celého projektu.....	50
ZÁVĚR.....	51
POUŽITÉ ZKRATKY.....	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje tématu pohádky v MŠ a jejího využití.

Od té doby, co pracuji v mateřské škole, si často uvědomuji, jak důležitá je pro děti a jejich svět pohádka a jak se mění pohled dětí na ni. Velmi mě překvapilo, jak se změnil preference dětí na pohádku jako takovou, čím děti obecně žijí a jak je to ovlivňuje. Byla jsem znepokojena, s čím vším za mnou děti chodily, že doma sledují, a koho považují za svého hrdinu. To mě přivedlo k tomu se pohádkou zabývat, více přemýšlet nad tím, jak ji zapojit do běžného života v mateřské škole, a znovu tak nacházet ty hodnoty, které z pohádky vycházejí a které v dnešním světě, mj. i v důsledku čím dál menšího zájmu o pohádku, ztrácíme. V mateřské škole se s pohádkou nejčastěji setkáme před odpoledním odpočinkem, kdy se dětem pohádka čte, dál se s ní ale obecně moc nepracuje. Přitom je pohádka nedílnou součástí dětí nejen předškolního věku. Pro její důležitost jsem tak chtěla vyzkoušet projekt, ve kterém bude pohádka v hlavní roli. Všechny činnosti jsem se snažila koncipovat tak, aby z pohádky vycházely a děti se tak mohly všestranně rozvíjet. Zároveň, byl cíl, aby se děti něco nového naučily a prožily si pohádku tak, že z ní dokáží čerpat a přejímat dobré postoje a hodnoty. V neposlední řadě mi záleželo na tom, aby z toho celého pramenila dětská radost a štěstí.

Myslím si, že se dá s pohádkou krásně pracovat různými způsoby, že z ní můžeme stále vycházet a dětem tak ukazovat dobré hodnoty pro ně nejpřirozenějším způsobem. Myslím si, že kde jinde, když ne ve školce bude mít dítě k pohádkám tak otevřenou cestu.

Pro nás učitelky je klíčové, abychom správně odhadly přiměřenost obsahu pohádek věku dětí a jejich schopnostem a nastavení. Ne všude je samozřejmostí, že doma rodiče svým dětem čtou, proto právě mateřská škola a paní učitelky mohou v této oblasti sehrát důležitou roli. V pojmu pohádka se skrývá mnoho, není to jen o předčtenářských dovednostech, ale o formování celé osobnosti dítěte.

Tato bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části jsem se věnovala charakteristice předškolního věku, vymezení RVP PV, jeho cílům, oblastem a také souvislosti s pohádkou. Jedna kapitola je pak věnována pohádce, její charakteristice, tomu, jak ji dělíme či jejímu významu a funkcím. V praktické části jsem popsala svůj dvoutýdenní projekt v MŠ, který jsem realizovala v květnu 2023 v MŠ UP v Olomouci. Ústřední pohádka celého projektu byla „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Dítě předškolního věku

V této kapitole se budeme zabývat dítětem v období předškolního věku.

1.1 Charakteristika období předškolního věku

Dítě předškolního věku je dítě, které prožívá období „před školou“, tedy je to období do dovršení školní zralosti a následného nástupu povinné školní docházky na ZŠ. „Předškolní období trvá od 3 do 6–7 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale sociálně, nástupem do školy“ (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 171).

„Období předškolní je nejpozoruhodnější etapou vývoje lidského jedince, spojuje vše, co bylo u dítěte vrozeno, s tím, co se výchovou a učením stane zlatým mostem k budoucí dospělé osobnosti. Je to doba, na kterou si již v dospělosti vzpomínáme, ke které se vracíme, která zanechává v naší paměti již mnohé stopy.“ (Lisá, Kňourková, 1986. s. 174).

„V předškolním období jsou ‚okna poznávání a rozvíjení‘ otevřena dokořán, je to mimořádně příznivé období pro rozvíjení různých stránek osobnosti dítěte.“ (Mertin, Gillernová, 2010, s. 9). Dále zde zmiňují, že toto období je nejintenzivnější z hlediska probíhajících procesů učení a zrání a zároveň neopakovatelné. Je proto velmi důležité a žádoucí nezanedbat možnost poskytnout dítěti podmínky pro jeho nejširší možný rozvoj ve všech oblastech.

1.2 Vzdělávání dětí předškolního věku v MŠ

V období předškolního věku se dítě velmi rychle učí, čehož je třeba maximálně využít. Děti mohou získávat předškolní vzdělávání v různých předškolních zařízeních, zejména v mateřských školách, které poskytují vzdělání a rozvoj dítěte ve všech jeho oblastech a mají tak doplňovat rodinnou výchovu. Předškolní vzdělávání je určeno dětem předškolního věku. Dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) (2021, s. 6) vzdělávání probíhá institucionálně v mateřských školách, a to i včetně těch, které jsou zřízeny podle § 16 odst. 9 nebo lesními mateřskými školami. Do mateřských škol mohou být zařazeny děti už od 2 let věku. Těmto dětem je věnována v RVP PV celá kapitola nesoucí název „Vzdělávání dětí od dvou do tří let.“ „Od září 2017 je předškolní vzdělávání povinné poslední rok před vstupem do primární školy.“ (Šmelová, 2018, s. 31)

Dítě se prostřednictvím předškolního vzdělávání rozvíjí a připravuje na život ve všech jeho sférách, ve škole, ve společnosti. Nabývá poznatky, dovednosti, rozvíjí svůj potenciál

kreativním způsobem, socializuje se s vrstevnickou skupinou, bývá ostatními motivováno a podněcováno více zkoumat a objevovat. Tento věk je pro celkový rozvoj nezastupitelně důležitý a rané zkušenosti, které má dítě možnost získat předškolním vzděláváním, mají nesmírnou hodnotu a v životě najdou své uplatnění. Předškolní vzdělávání nabízí pro dítě vhodné, podnětné, vzdělávací prostředí, které je bohaté na obsah a které v dítěti vzbuzuje pocity jistoty, bezpečí, radosti a důvěry. Zpětnou vazbou tak může být dítě, které nemá strach udělat chybu, spontánně a přirozeně se projevovat a být tak samo sebou. To, jak se dítě cítí v průběhu vzdělávání, výrazně ovlivňuje rychlost a efektivitu jeho rozvoje.

V pojetí RVP PV (2021, s. 6–7) má předškolní vzdělávání své důležité úlohy. „Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je *doplňovat a podporovat rodinnou výchovu* a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených *podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení*. Předškolní vzdělávání smysluplně *obohacuje denní program dítěte* v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti *odbornou péči*. Usiluje o to, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání.

Předškolní vzdělávání má *usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu*. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.“

Dalším důležitým úkolem je dle RVP PV vytvořit dobré *předpoklady pro pokračování vzdělávání*, a to tak, že bude kladen důraz na *maximální podporu individuálních rozvojových možností dětí*, čímž dítě získává takovou úroveň, která je pro něj individuálně dosažitelná.

Dále je také důležité, aby byl pro dítě co nejplynulejší a nejpřirozenější přechod z předškolního do primárního vzdělávání na základní škole.

Potřebám dítěte je důležité se zcela přizpůsobit, a to v oblasti potřeb *fyziologických, kognitivních, sociálních a emocionálních*, které se vyvíjí a je nutné je respektovat v plném rozsahu. (RVP PV)

Motorický vývoj

Dítě předškolního věku prochází dynamickými proměnami ve všech oblastech, velmi rychle a viditelně se mění jeho tělesné proporce a tím dítě zažívá nové možnosti v poznávání světa. Děti v tomto věku jsou neustále v pohybu a pohyb je proto také jeden z nejdůležitějších a nejpřirozenějších potřeb, které dítě v tomto věku má.

„Koncem předškolního věku probíhá „perioda růstu“, mluvíme o období vytáhlosti.“ (Plevová 2012, s. 51) V chůzi a celkové tělesné zdatnosti dítě nachází čím dál větší jistotu. Z méně koordinovaných pohybů se stávají pohyby ucelené a jistější. Plevová (2012, s. 53–54) vyjmenovává pohyby, které se v tomto věku zdokonalují, např. běhání, skákání, pohyb po schodech, včetně střídání nohou nebo pohyb po nerovném terénu.

Výrazným vývojem prochází také oblast jemné motoriky. Dítě přirozeně manipuluje s různými předměty, tím i získává přesnost a zručnost. Mezi činnosti, kterými jemnou motoriku dítě rozvíjí, řadíme např. manipulaci s psací potřebou – s tužkou, pastelkami, nůžkami, lepení, chytání různých předmětů apod.

Plevová (2012, s. 54) zmiňuje důležitou součást jemné motoriky – lateralitu. „Po čtvrtém roce se vyhraňuje převaha jedné ruky, snižuje se počet „obouručních“ (ambidextrie – nevyhraněná lateralita). Do 5 let má většina dětí jasnou tendenci používat jednu ruku raději než druhou.“

Sociální a emocionální vývoj

Předškolní období je často nazýváno jako období iniciativy. Dítě předškolního věku zažívá spoustu změn a nových situací, z nichž jednou velkou změnou může být právě příchod do mateřské školy, kde se dítě začne socializovat v kolektivu a začne budovat vztahy mimo svoje bezpečné prostředí – rodinu. Vrstevnická skupina je pro dítě velmi důležitá, dítě si vybírá kamarády a buduje tak vztahy novým způsobem. Dítě má čím dál větší potřebu nebýt samo, potřebuje si mít s kým hrát.

„Tříleté dítě je přirozeně sobecké a egocentrické – považuje sebe sama za střed světa a očekává s nevinou samozřejmostí, že bude celé okolí bude výhradně sloužit jeho potřebám a zájmům. Teprve v průběhu předškolního období se začíná ovládat.“ (Damborská. a kol., 1978. s. 177)

Postupně se u dětí začínají rozvíjet vyšší city k ostatním – sociální, estetické, intelektuální a také city morální. „Ve vrstevnické skupině dochází postupně k diferenciaci a

specifikaci sociálních rolí. Dítě se zde potřebuje prosadit a získat pocit úspěšnosti. V dětské skupině se projevuje i soupeřivost, jako sociálně únosná transformace agresivity.“ (Vágnerová, 1996. s. 125)

Gillernová (2010) na s. 128 zdůrazňuje: „Bez pomoci dospělého dítě všechny nároky socializace nezvládne. Děti potřebují lásku a bezpodmínečné přijímání, stejně jako hranice, ve kterých se mohou bezpečně pohybovat.“

Děti jsou v předškolním věku stále ještě citově nestálé a labilní. Citová a emoční labilita souvisí s vývojem a nezralostí mozku.

„S citovým vývojem úzce souvisí i první chápání základních morálních kvalit – co je dobré a co špatné. V předškolním věku má dítě již první zkušenosti s potrestáním nevhodného chování, a to nejen v rodině, ale také v prostředí mateřské školy. V chápání dobra a zla má velký výchovný význam pohádková hra, vyprávění námětových příběhů s výchovným obsahem; zde se dítě v přiměřeném estetickém ztvárnění setkává s potrestáním zla a odměňováním dobrých skutků“ (Lisá, Kňourková, 1986, s.176-177).

Gillernová (2010, s. 127) tvrdí, že „v předškolním věku už dítě dokáže o svých prožitcích, o emocích běžně mluvit, později se učí hlouběji je reflektovat, spojovat je s určitými podněty.“ Dále pokračuje zmínkou o důležitosti a přínosnosti rozmlouvání s dětmi o emocích a prožitcích pro jejich emocionální vývoj.

„Ke konci předškolního období jsou děti schopny kontrolovat a ovládat své prožitky.“

Kognitivní vývoj

Děti jsou v tomto období dychtivé po poznání všeho kolem sebe, jejich zájem o svět a o to, jak věci fungují, je na vysoké úrovni. Rozvoj poznávacích procesů, kam řadíme vnímání, myšlení, paměť, představivost a pozornost, je velmi klíčový. Dítě vnímá svět všemi smysly a všímá si různých jednotlivostí, detailů. Dokáže zrakově rozlišovat barvy, tvary, různé vjemy, sluchově dokáže rozeznávat větší spektrum zvuků a velmi se zlepšuje také řeč a celkové porozumění.

Předškolní děti často nedokážou rozlišit pravou skutečnost od jejich představy světa, věří tak své představě a své tužbě a přijmou ji jako realitu. Realitu si upravují tak, aby pro ně byla přijatelná a srozumitelná. Z toho pramení i tzv. konfabulace – dětské lži, při kterých dítě kombinuje zážitky se svým přáním a představami, např. „Včera jsem byla u moře“.

„Fantazie má v tomto věku harmonizující význam. Je nezbytná pro citovou a rozumovou rovnováhu.“ (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 177)

„Schopnost udržet pozornost po delší dobu v průběhu předškolního věku plynule narůstá, i když regulace pozornosti předškoláků ještě kolísá a je ovlivňována aktuální situací.“ (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 219). Dále píše, že během předškolního období dochází k selektivě pozornosti a rozvoji její flexibility.

Dle Vágnerové a Lisé (2021, s.177, 178) je myšlení předškolních dětí útržkovité, nekoordinované, nepropojené a nekomplexní, děti se zaměřují převážně na jednu oblast. Často je také myšlení ovlivněno emocemi.

Podle teorie kognitivního vývoje J. Piageta se předškolní děti od 2 do 7 let věku nachází v předoperační fázi. Myšlení předškolních dětí v ní přechází od symbolického a předpojmového po názorné a intuitivní (Vágnerová, Lisá, 2021, s. 27).

2 RVP pro předškolní vzdělávání

V této kapitole se budeme věnovat RVP PV a jeho souvislosti s pohádkou. Speciálně se zde zaměříme na jednu z oblastí, a to Dítě a jeho psychika, jelikož je literární výchově a s ní spojené pohádce nejbližší.

2.1 Vymezení RVP PV

RVP PV je kurikulární dokument pro předškolní vzdělávání na státní úrovni. Z RVP PV vychází školní vzdělávací program, který si tvoří každá mateřská škola, ten je tedy na školní úrovni. Oba tyto dokumenty jsou veřejně přístupné. Mateřské školy (+ MŠ podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol) mají povinnost pracovat podle RVP PV od roku 2007.

RVP PV určuje *společný rámeček* a dává tak směr těm, kteří pracují jako vzdělavatelé dětí předškolního věku. Je to také stále se vyvíjející, živý dokument, který se inovuje v závislosti na stále se měnících potřebách společnosti, potřebách a zájmech dětí či na základě nových zkušeností učitelů s ŠVP. (RVP PV, 2021, s. 5)

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách,

v mateřských školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol.“ (RVP PV, 2021, s. 5)

2.2 Vzdělávací cíle RVP PV

RVP PV se zabývá čtyřmi cílovými kategoriemi, kterými stanovuje cíle v obecné i oblastní rovině, a to v podobě záměrů a výstupů:

Rámcové cíle, které vyjadřují univerzální záměry předškolního vzdělávání „obecné cíle, které vytyčují základní směr a pojetí předškolního vzdělávání; směřují k rozvoji osobnosti dítěte a osvojování klíčových kompetencí včetně vzdělávacího obsahu“ (RVP PV, 2021, s. 50)

Dle RVP PV jsou rámcové cíle vymezeny takto:

1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost
3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí

Klíčové kompetence, které představují výstupy toho, čeho by dítě mělo být schopné dosáhnout v předškolním vzdělávání „soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince“ (RVP PV, 2021, s. 10)

Dítě by k nim mělo v předškolním vzdělávání směřovat, k jejich úplnému naplnění nemusí dojít na konci předškolního věku.

Za klíčové kompetence pro předškolní vzdělávání považujeme:

1. kompetence k učení
2. kompetence k řešení problémů
3. kompetence komunikativní
4. kompetence sociální a personální
5. kompetence činnostní a občanské

Dílčí cíle, které se vztahují ke konkrétním záměrům ve vzdělávacích oblastech.

Dílčí výstupy jsou dílčími poznatky a dovednostmi, postoji a hodnotami odpovídajícím dílčím cílům.

2.3 Vzdělávací obsah RVP PV

Vzdělávací obsah je členěn do 5 vzdělávacích oblastí. „Jednotlivé oblasti, resp. jejich obsahy, se vzájemně prolínají, prostupují, ovlivňují a podmiňují, a ukazují tak na neustálou přítomnost všech oblastí.“ (RVP PV, 2021, s. 14)

Jednotlivé oblasti zahrnují 3 vzájemně propojené kategorie:

- dílčí cíle
- vzdělávací nabídku
- očekávané výsledky

„Dílčí cíle vyjadřují, co by měl učitel v průběhu předškolního vzdělávání sledovat, co by měl u dítěte podporovat.“

Vzdělávací nabídka jako prostředek vzdělávání představuje ve svém celku soubor (souhrn) praktických i intelektových činností, popř. příležitostí vhodných k naplňování cílů a k dosahování výstupů.“

„Očekávané výstupy jsou dílčí výstupy vzdělávání, které je možno obecně považovat v této úrovni vzdělávání za dosažitelné.“ (RVP PV, 2021, s. 14)

Vzdělávací oblasti předškolního vzdělávání

1. oblast biologická – Dítě a jeho tělo
2. oblast psychologická – Dítě a jeho psychika
3. oblast interpersonální – Dítě a ten druhý
4. oblast sociálně kulturní – Dítě a společnost
5. oblast environmentální – Dítě a svět

1. Dítě a jeho tělo

V této oblasti učitel vyvíjí úsilí o podporu dítěte v biologické oblasti, učí ho mít vztah k životu, k sobě samému a svému tělu, podporuje růst, zdravý pohyb a celkovou tělesnou zdatnost a fyzickou pohodu, učí dítě sebeobsluže a vede ke správnému životnímu stylu. (RVP PV, 2021 s. 15) Do oblasti Dítě a jeho tělo řadíme mj. tělesnou výchovu ve všech jejích podobách.

2. Dítě a jeho psychika

Oblast Dítě a jeho psychika se dělí ještě do třech podoblastí:

- jazyk a řeč
- poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace
- sebepojetí, city a vůle

Záměrem celé této oblasti je úsilí pedagoga rozvíjet psychologickou stránku dítěte. Dítěti poskytuje podporu duševní pohody, psychické zdatnosti a odolnosti, pomáhá rozvíjet intelekt, oblast řeči a jazyka, kognitivních procesů a funkcí, citů a vůle, sebepojetí, kreativitu a celkové poznávání a učení. (RVP PV, 2021, s. 17) Řadíme zde výchovu rozumovou, literární, dramatickou, přírodovědnou apod.

3. Dítě a ten druhý

Záměrem této interpersonální oblasti je rozvíjet a podporovat utváření vztahů dítěte k ostatním lidem, posilovat komunikaci, vzájemnou kooperaci, učit se prosociálním postojům a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

4. Dítě a společnost

Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně-kulturní je ukázat dítěti společenství ostatních lidí a uvádět ho do něj, podporovat ho jako důležitou součást společnosti, ve které má své místo. Dále by měl také u dítěte podporovat povědomí o dodržování pravidel vzájemného soužití a uvést ho do materiálních i duchovních hodnot, pomoci mu se orientovat ve světě kultury a umění a osvojit si dovednosti, návyky i postoje, aby se mohlo podílet na utváření společenství a jeho pohody ve svém sociálním prostředí.

5. Dítě a svět

V této oblasti se učitel snaží přiblížit dítěti povědomí o okolním světě, dát dítěti možnost poznávat jiné kultury, přiblížit mu vliv člověka na životní prostředí a předat hodnoty vedoucí ke správnému postoji svět a jeho obyvatele chránit.

Estetické výchovy jako výtvarná, pracovní, hudební a další, ale i ty již zmíněné ke konkrétním vzdělávacím oblastem, se v mateřské škole prolínají mezi všemi vzdělávacími oblastmi.

Příběhem se dá říci mnoho bez nějakého moralizování a vysvětlování, děti baví učit se za pomoci příběhu – mohou skládat děj dle jeho chronologie, vymýšlet, jaký jiný konec by

mohl příběh mít, jaké by to bylo, kdybychom opravdu byli součástí příběhu, „co bychom dělali?“ Vede děti k hudbě, pohybu, výtvarným činnostem apod.

2.4 Práce s pohádkou v MŠ v oblasti Dítě a jeho psychika

Předškolní období je často nazýváno jako „věk pohádek“. Dítě pohádkou doslova žije, protože pohádkový svět je mu blízký, je plný „magična“, dobrých konců, lásky, nádherných a zajímavých bytostí, je to svět, který rozumí jeho potřebám a ve kterém se cítí bezpečně.

V MŠ je tak potřeba co nejvíce využít potřebu pohádky dětí k jejich vzdělávání. Při práci s pohádkou se dotýkáme různých výchov napříč vzdělávacími oblastmi, přičemž nejbliže z nich je literární výchova. Ze vzdělávacích oblastí je literární výchově při práci s pohádkou v MŠ zvláště blízko vzdělávací oblast Dítě a jeho psychika, která zahrnuje již zmíněný rozvoj jazyka, řeči, kognitivních schopností a funkcí, představivosti, fantazie, myšlenkových operací či sebepojetí, citů a vůle.

Gebhartová (2011, s. 7) upozorňuje na to, že literární výchova sice není v obsahu vzdělávacích oblastí, ale přesto ji tam přirozeně zařazujeme, jen je chápána jinak. Nejde totiž o poznatky a dovednosti z literární teorie, ale o rozvoj jazykové stránky dítěte, tedy zejména rozvoj řeči, komunikativních dovedností a sociálně kulturního chování.

S pohádkou v MŠ pracujeme formou předčítání či vyprávění. Předčítání v pojetí Jitky Míčkové (2019, s. 11) „má velký přínos pro rozvoj dítěte po mnoha stránkách. Kultivované, srozumitelné a výrazné předčítání rozvíjí u dětí pozornost, představivost, sluchové vnímání, obohacuje jejich slovní zásobu a nenásilně dětem vštěpuje estetické a mravní hodnoty“. Práce s pohádkou rozvíjí dále řečové a jazykové dovednosti, např. tím, že se děti snaží příběhu naslouchat, vnímat ho, porozumět mu nebo také děj vlastními slovy reprodukovat. Také tím dítě procvičuje výslovnost, paměť a rozvoj komunikativních dovedností, verbálních či neverbálních.

Můžeme sem zařadit činnosti typu: dějová posloupnost a následné vyprávění, popis obrázku z příběhu, komentování a charakterizování postav, děje, jejich pocitů, popis řešení situací, mravního ponaučení, vysvětlení pro děti neznámých slov a jejich znázornění. Mezi další činnosti patří také dramatizace příběhu, recitace, estetické a tvůrčí aktivity – výtvarné, hudební apod.

„Literární text, pokud je interpretován učitelkou nebo je jinak ozvučený, může přispět k rozvíjení všech klíčových kompetencí dítěte předškolního věku. Svým emočním nábojem

a jazykovou vybaveností se může uplatnit ve všech vzdělávacích oblastech, zejména však v oblasti Dítě a jeho psychika, kde je správně volené slovo nenahraditelné. Osvojením řeči, chápáním významu slov a mluvního projevu druhého, posléze pak i akceptováním obrazné, nejen sdělovací řeči, a nabytím předpokladů k dovednosti čtení vstupuje totiž dítě do kulturního světa.“ (Gebhartová, 2011, s. 8)

3 Pohádka

V poslední kapitole teoretické části bakalářské práce charakterizujeme pohádku jako žánr.

3.1 Charakteristika pohádky

Pohádka je „žánr lidové slovesnosti, jehož vyprávění podává objektivní realitu jako nadpřirozenou s naivní samozřejmostí, jako by vše bylo skutečné, přes svoji fiktivnost tak zpravidla postihuje některé základní lidské touhy, etické normy a obecné životní pravdy“ (Vlašín 1984, s. 281)

Encyklopedie literárních žánrů (Mocná, Peterka, 2004, s. 472) popisuje pohádku jako „Zábavný, zpravidla prozaický útvar folklorního původu s fantastickým příběhem.“

Dle Jany Čenkové (2006, s. 107) je pohádka definována takto: „Pohádkou rozumíme literární texty, které vznikly na základě rozmanité palety starodávných vyprávění, vstřebávajících při své pouti světem rozličné bájně představy lidstva, nadčasové životní pravdy, zejména věčnou touhu po naplnění dobra, a víru v kouzelnou moc slova.“

Černoušek (1990, s. 26) uvádí, že pohádka se řadí mezi žánry ústní lidové slovesnosti k těm nejstarším.

Pohádky jsou pokladem minulosti, které zůstaly po našich předcích. Dříve si jimi lidé zkracovali dlouhé nejen zimní večery a vytvářeli tak prostor pro duši dětí i dospělých ponořit se do „jiného“, pohádkového světa. Děti, které jen těžko mohly porozumět všemu v okolním světě, tak měly „místo“, kde byl smysl, řád a tím i bezpečí. Původně ale pohádka nebyla psána pro děti, byla určena pro dospělé, obsahovala prvky a motivy hororu. Následně se upravovala do podoby vhodné i dětským posluchačům a stále více se jim přizpůsobovala. Pohádky dětem pomáhají pochopit některé životní situace, orientovat se ve vztazích a také se seznámit s morálními hodnotami, rozlišovat dobro a zlo, přičemž konání dobra mít nastavené jako jednu z nejdůležitějších hodnot ve svém životě.

Černoušek (1990, s. 6) dále píše: „Nic na světě nenahradí živé vyprávění, nebo alespoň předčítání pohádek. Pohádka je především útvar uměleckého slova a byla stvořena k vyprávění, k tomu, aby obraznost slova vyvolávala skryté obrazy imaginace, dřímající v dětské psychice, v mysli posluchače.“

Literaturu pro děti už si lze jen těžko představit bez pohádky, pro děti je velmi klíčová a zároveň mnohdy podceňovaná. Navzdory tomu ji ale můžeme zařadit do nejoblíbenějších žánrů dětí předškolního věku.

Jak je v mnoha publikacích uvedeno, pohádka není ani pravda, ale ani lež. Podle Bettelheima je pohádka literární útvar, jejíž jedinečnost spočívá ve srozumitelnosti dětem tak, jako žádný jiný druh umění, nazývá tak pohádku uměleckým dílem (Bettelheim, 2000, s. 16).

„Pohádka je fantastický příběh, jehož fabule je ověřena generacemi posluchačů a později čtenářů a diváků. Opakovanou interpretací se příběh ustálil v optimální podobě, která obvykle nepostrádá napětí a v níž nacházíme jistotu, že nakonec i přes mnohé útrapy a nástrahy dobro zvítězí nad zlem, dobré skutky budou po zásluze odměněny a zlé potrestány, stejně jako dobrý člověk dosáhne štěstí a zlý upadne do záhuby, pokud mu není dána možnost nápravy.“ (Metody dramatické výchovy v mateřské škole, 2011, s. 107–108)

3.2 Znaky pohádky

Pohádka se vyznačuje svými specifickými znaky, které jsou pro ni jakožto literární žánr charakteristické.

Důležitým znakem je zejména boj dobra a zla, přičemž dobro (až na výjimky) vítězí nad zlem. S bojem dobra a zla souvisí odměny a tresty, dobro je po zásluze odměněno a zlo potrestáno, vždy tedy dojde ke spravedlnosti, což z pohádky často vyplývá i jako ponaučení.

V pohádce vystupují hrdinové, kladné postavy, které zachrání situaci, bojují za pravdu, dobro a spravedlnost, a také postavy záporné, které se snaží zničit lásku a dobro, to se jim ale nepodaří a jsou poraženy a potrestány.

V pohádce nalézáme prvky z reálného světa. Mohou jimi být lidé, věci či zvířata a příroda obecně. Mimo reálných prvků ale najdeme i prvky fantazijní, jsou jimi třeba postavy mající často nadpřirozenou moc a schopnosti – sudičky, víly, čarodějové apod. Nacházíme zde také nadpřirozené motivy, kouzla, magické předměty.

V pohádce není ohraničený čas ani prostor, setkáváme se se vstupními formulemi („Bylo, nebylo; za devatero horami a devatero řekami“ aj.) i formulemi koncovými („a žili spolu šťastně až do smrti; a pokud nezemřeli, tak tam spolu žijí dodnes; zazvonil zvonec a pohádka je konec“) či číselnou symbolikou (3 bratři, 12 měsíčků, devatero řek, sedmero krkavců apod.).

Dalšími znaky je jejich zapamatovatelnost, hravost, jednoduchá struktura, jazyk přizpůsobený slovní zásobě dítěte, předem stanovený postup děje i postav – 3 úkoly, z nichž poslední je nejtěžší, 3 dcery, z nichž nejmladší je nejkrásnější, nejskromnější a jako první se vdá za prince, který se do ní zamiluje, dynamičnost, zvyšování náročnosti překážek, které musí hrdina překonat.

3.3 Dělení/druhy pohádky

V mnoha publikacích se setkáme s rozdělením pohádek na různé druhy od různých autorů, ve své práci se budeme zabývat typologií pohádek od V. Gebhartové a L. Richtera.

Základním dělením rozdělujeme pohádku na lidovou a autorskou (moderní, umělou) (Čeňková, 2006, s. 108).

Pohádku **dle Gebhartové** (1989) dělíme takto:

1. Pohádka lidová
2. Pohádka zvířecí
3. Pohádka kouzelná
4. Pohádka novelistická
5. Pohádka umělá

L. Richter (2004) pohádku rozděloval následovně:

1. Pohádka kouzelná
2. Pohádka zvířecí
4. Pohádka realistická/novelistická
3. Pohádky legendární
5. Pohádky kumulativní

3.3.1 Lidová pohádka

Lidová pohádka, někdy též zvaná jako klasická či folklorní, je druh pohádky, jejíž vznik je formou ústní lidové slovesnosti. Vznikla na základě vyprávění a ústního předávání příběhů z generace na generaci. Lidé si je nejen vyprávěli, ale i zpívali. Jejich znění se měnilo podle

osobnosti vypravěče: každý vložil do svého vyprávění svoji vlastní interpretaci. Přesného autora tak není možné určit.

Jak už bylo zmíněno, lidové pohádky nebyly psány pro děti, příběhy si lidé vyprávěli třeba na základě přírodních jevů, které si sami nedokázali vysvětlit. Vymýšleli si tedy různé příběhy, které často nesly i děsivý podtext či nekončily šťastně.

Některé z lidových pohádek se nám dochovaly díky jejím sběratelům, z nich nejznámější u nás jsou např. Božena Němcová, Karel Jaromír Erben či ve světě proslulí němečtí bratři Grimmové. Lidové pohádky jsou tedy záznamem vyprávění těchto a dalších sběratelů. V lidových pohádkách si můžeme povšimnout lidových motivů, promítnutí vztahu vesnického lidu k životu, k přírodě, můžeme zde také ve velké míře najít různé tradice, zvyky, folklor povětšinou prostého lidu. Lidová pohádka se vyznačuje tím, že kromě neznámého autora není zasazena do konkrétního času či prostoru. Také je pro ni typické prolínání fantazie s realitou. (Gebhartová, 1989)

Černoušek (2019) tvrdí, že v lidových pohádkách je oproti umělé pohádce mnohem jasněji vymezena opozice dobra a zla. Jelikož je každá z postav jasně vyhraněná, jsou tedy v pohádce postavy buď zlé nebo dobré, a to v plné míře, což je pro děti díky vzniklému kontrastu mnohem lépe pochopitelné.

3.3.2 Zvířecí pohádka

Zvířecí pohádka je považovaná za historicky nejstarší druh pohádky (Urbanová, Rosová, 2003, s. 50) a dle Gebhartové (1989) nejvhodnější pro předškolní děti, zejména proto, že děti si ke zvířatům snadno tvoří vztah a dokáží se tak s nimi ztotožnit, dále pro jednoduchost děje a malému počtu postav – obvykle 2–3 (Richter, 2004, s. 18–19).

Ve zvířecí pohádce, jak už z názvu vyplývá, jsou hlavními hrdiny zvířata, která mají lidské vlastnosti a také jako lidé jednají. Richter (2004, s. 18–19) podotýká, že jsou zvířecí pohádky příbuznými bajek, píše ovšem, že zde nejde primárně o poučení či morální jako v bajce, ale především o zábavu, často používaná je nadsázka a paralela. I tak zde ale najdeme výchovný, mravní podtext, např. v pohádce O chytré lišce, O kohoutkovi a slepičce, či třeba Brémští muzikanti.

Zvířata také mají své typické charakteristické vlastnosti, např. sova je moudrá, liška chytrá, vypočítavá, včeličky jsou pilné apod.

3.3.3 Kouzelná pohádka

Kouzelná pohádka je plná nadpřirozena a kouzel, je to nejrozšířenější druh pohádky a společně se zvířecí pohádkou se řadí mezi nejstarší. Dle Richtera (2004, s. 14) „pro svou typičnost bývá považována za jádro pohádky – pohádku samu“. Vystupují zde postavy, které jsou často doprovázeny nadpřirozenými schopnostmi a používající kouzelné předměty – víly, skřítky, obři, sudičky, čerti, vodníci, čarodějové aj. v prostředí hradů či jinak kouzelných míst. Dle Richtera v kouzelné pohádce většinou figuruje mužský hrdina, ale nalezneme i pohádky s ženskou hrdinkou.

Velice blízko kouzelné pohádce je dle Richtera pověst, která je s pohádkou spojována či dokonce zaměňována, jak si můžeme povšimnout na častých názvech „Pohádky a pověsti“. Na rozdíl od pověsti, která má hlavně informativní funkci, má však pohádka funkci zábavnou a estetickou, více se pohybuje v nadpřirozenu a kouzlech a také ve světě, kde právě nadpřirozené s přirozeným splývá.

Některé kouzelné pohádky mívají složitější dějovou kompozici, tím jsou oproti např. zvířecím pohádkám vhodnější a lépe pochopitelnější pro děti až tak od 5, 6 let a výše. Gebhartová (1987, s. 22) píše, že: „...typem fantastična přesahují často možnosti dětí předčtenářského věku“. Přesto do předškolního věku tyto pohádky patří.

Mezi kouzelné pohádky můžeme zařadit např. O dvanácti měsíčkách, O Šípkové Růžence, Zlatovláska, Tři zlaté vlasy děda Vševěda, O perníkové chaloupce, Sůl nad zlato aj.

3.3.4 Novelistická pohádka

Novelistická pohádka je (spolu s legendární pohádkou) z vývojového hlediska považována za nejmladší, její další přívlastek je realistická, takzvaně „ze života“, což o ní vypovídá, že více směřuje k realitě, zobrazuje venkovský, ale i městský život takový jaký je, s jeho každodenností, radostmi i problémy, s postavami z běžného života. Postav nebývá v novelistické pohádce mnoho, často jsou to postavy typu sedláci, venkované, řemeslníci aj., a to v poměru hrdina a protivník.

Novelistická pohádka, jak píše Gebhartová (1987, s. 22), je blízko povídky, a to jak námětem, tak jejím zpracováním.

Nadpřirozené jevy a kouzla se zde vyskytují spíše výjimečně. Děj může být nepravděpodobný, avšak neobsahuje kouzelné prvky, magická čísla, vstupní a závěrečné formule apod. Hojně je také využíván humor a satira. Můžeme si zde všimnout zesměšnění

lidských vlastností, jako je hloupost, pýcha, lakomství apod., na lidské vlastnosti je kladen velký důraz. Lederbuchová, 2002, s. 238) píše: „Hrdinové musí spoléhat na svůj důvtip a sílu, neboť vliv kouzelných sil je omezen nebo zcela chybí“.

Mezi novelistické pohádky patří např. Boháč a chudák, O hloupém Honzovi, Hrnečku vař, Chytrá horákyň, Kdo je hloupější apod.

3.3.5 Legendární pohádka

„Pohádky legendární vyprávějí o lidech, kteří pochybili a podstoupili pak neuvěřitelná trápení, ale díky pokoře a pokání došli smíření, i o těch, kteří díky pýše a nerozumu dopadli přesně naopak“ (Richter 2004, s.20). Dále píše také o snaze polapit Smrt, přičemž protagonisté příběhu zjistí, že to nejen nelze, ale že život bez smrti být ani nemůže.

Urbanová a Rosová (2003, s. 51) zařazují legendární pohádku takto: „Legendární pohádka patří mezi žánrové varianty folklorní prózy“. Dále zmiňují problematiku jejího vymezení právě pro zařazování k legendě nebo pověsti, které jsou s legendární pohádkou v těsné blízkosti. Rozdíl je většinou v zábavné formě, kterou je legendární pohádka psána.

„Většinou má prostý, jednoduchý děj o jedné epizodě“, odrazuje náboženské tradice a křesťanské učení a také v nich vystupují postavy Boha, Ježíše nebo svatého Petra či jiných biblických postav. Řadíme sem např pohádky: O Pánubohu, Dobře tak, že je smrt na světě. (Richter, 2004, s. 20)

Legendární pohádky pochází z mytologie a není jich velké množství.

3.3.6 Kumulativní pohádka

Pohádka se specifickou kompozicí kumulace s povahou nonsensu (Richter, 2004, s. 21).

Propp (1999, s. 299) k tomuto typu pohádky uvádí: „Základní tvůrčí princip těchto pohádek spočívá v libovolném mnohonásobném opakování stejných dějů nebo prvků, dokud se takto vytvořený řetěz nepřerušuje nebo nerozplete v opačném sledu.“

Typickým příkladem těchto pohádek tak může být O Koblížkovi, O veliké řepě, Boudo, budko! či O kohoutkovi a slepičce.

3.3.7 Autorská pohádka

Autorská pohádka má oproti lidové pohádce svého původce, autora. Vyznačuje se určeným časoprostorem. Autorská neboli umělá pohádka „navazuje v podstatě na všechny typy lidové pohádky a je psána prózou i veršem“ (Gebhartová, 1987, s. 23).

Autorská pohádka je záměrně psaná pro děti, má za cíl je pobavit a rozvíjet v nich fantazii. Vystupuje zde dětský hrdina. Samotný hrdina ani ostatní postavy v pohádce vystupující však neoplývají všemocností, ale často potřebují pomoc či radu.

Za zakladatele autorské pohádky ve světě je považován Hans Christian Andersen, který vnímal sociální problémy doby a prostředí, ve kterém žil, a často to promítal do svých děl, aby tím na jisté věci poukázal. Jeho pohádky jsou tak velmi specifické například ne vždy šťastným koncem – Děvčátko se sirkami, Malá mořská víla apod.

Dle názoru Svobodové a Švejdové je autorská pohádka velmi oblíbená u dětí, ale i pedagogů v mateřských školách, kde je jasné, že této atraktivnosti či oblíbenosti přispěla aktuálnost příběhů, a hlavně jejich filmové zpravování. (Svobodová, Švejdová, 2011, s. 110–111)

3.4 Funkce a význam pohádek

Pohádka má nezastupitelnou roli pro vývoj nejen psychické stránky dítěte. Michal Černoušek (2019, s. 16) ve své publikaci uvádí: „Pohádky představují pro malé děti důležité psychické podněty, garantující jejich duševní vývoj“. Dále na straně 18 shrnuje význam pohádky takto: „Pohádka má význam nejen výchovný, poznávací a vzdělávací, ale také terapeutický – neomylně odpovídá na úzkostná traumata, která děti mohou prožívat, když se setkají s nesrozumitelnými citovými reakcemi dospělých lidí“.

Dle Černouška (2019, s. 9) je základní funkcí pohádek vnesení smyslu a řádu, který děti potřebují, aby jim byla co nejvíce usnadněna orientace v pro ně tolik nesrozumitelném světě chaosu, ve snaze mu porozumět.

Bettelheim (2020, s. 13) se dotýká i morálního významu pohádky, o kterém ve své knize podotýká: „Mravnost se neprosazuje tím, že ctnost nakonec zvítězí, ale tím, že hrdina je svými činy natolik přitažlivý, že dítě se s ním ztotožní v každém jeho zápase“. Ukazuje tak rovinu toho, že dítě by si mělo být jisté tím, že konat dobro je vždy lepší bez ohledu na to, co říkají okolnosti. Pohádka je tedy pro děti vzorem, který jasně ukazuje na dobro jako na jednu z nejdůležitějších hodnot v životě člověka.

Richter (2004, s. 41–42) velmi dopodrobna rozepisuje funkce pohádky. Pohádky podle něj dětem poskytují: zábavu, poznávání a upevňování vědomí o řádu světa, poznání hodnot, psychosociální poznávání a zvládání základních mezilidských vztahů, mravní výchovu, vytváření a upevňování ideálů, identifikační vzory k pochopení reality a sociální citění. Dále poskytují: citové prožívání, estetický prožitek, představivost a fantazii, obraznost, schopnost vlastního domýšlení a přetváření světa. Pohádky také vedou k rozvoji myšlení, inteligence a poznávacích schopností, pěstují citlivost k metaforickému vyjadřování, schopnost analogicky myslet a obrazně se vyjadřovat, jazykový rozvoj, psychoterapeutickou funkci – kdy se má dítě možnost setkat s nebezpečím bez nebezpečí reálného.

Pohádky jsou odjakživa nezastupitelné také pro rozvoj fantazie či sociálního citění. Dítě si bere příklad z hrdinů a touží být zachránce utlačovaných, rozvíjí se tak vůbec všímavost vůči potřebným. Dále můžeme vnímat jazykovou stránku, kdy se velmi dobře trénuje chronologická posloupnost událostí, děje, také se rozvíjí paměť, slovní zásoba či mluvený projev dítěte v případě vypravování pohádky jiným. Opomenout nesmíme ani estetickou stránku, kdy dítě skrze pohádku vnímá estetický, krásný dojem z dobra a jeho vítězství, pohádka působí na dítě příjemným, bezpečným dojmem.

Černoušek (1990, s. 164) zmiňuje, že „pohádky představují jakousi obecnou přípravu, naladování dětí na určitý způsob uvažování, přípravu k postoji. Lépe řečeno, pohádky spíše ukazují dětem, jak přistupovat k řešení problémů, než jak je ve skutečnosti řešit“. Propojení tak můžeme vidět s klíčovými kompetencemi – konkrétně kompetence k řešení problémů, kdy si dítě vytváří povědomí či postupy nejen toho, že a jak má problémy řešit, ale jak se má k problému vůbec postavit. Viz jedno pravdivé moudro z filmové pohádky Tajemství staré bambitky (2011) – „Když před zlem utečeš jednou, budeš už utíkat pořád“. Postoj k problému je tedy jedna z klíčových věcí a pohádka nás vede k tomu je řešit cestou dobra navzdory těžkým podmínkám a okolnostem.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Projekt v MŠ podle příběhu „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“

4.1 Informace o třídě a tématu

- **Třída:** Oranžová
- **Věk dětí:** 3–6 let
- **Počet dětí ve třídě:** 25
- **Název ŠVP:** Já a moje značka – ty a tvoje značka – Obrázkový rok
- **Integrovaný blok:** INTEGROVANÝ BLOK Č. IV: Obrázky značek s jarním a letním motivem
- **Podtéma:** „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“
- **Časové vymezení podtématu:** 2 týdny – 10 dní
- **Záměr podtématu:** Záměrem je zapojení příběhu do všech oblastí a výchov v MŠ. Snaha je dětem zprostředkovat co nejpřirozenější způsob učení a vtáhnout děti do příběhu tak, aby z aktivit měly zážitek, aby děj příběhu prožily více do hloubky.
Děti získají různé poznatky, např. jak funguje koloběh vody.

4.2 Den 1. – 15. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. sluníčko – společná práce, 2. prohlížení knih spojených s tématem pejsek + kniha O zvědavém štěňátku – tato možnost bude každý den po celou dobu projektu

1. Sluníčko – společná práce dětí – činnost výtvarná/pracovní

Pomůcky: kulatá papírová plocha vytvořená ze dvou čtvrtek formátu A3, čtvrtky A5 (na otisk ruky), tempera (žlutá, oranžová), voda, houbičky, štětce, ubrus, lepidlo, nůžky (na vystřížení „paprsků“)

Organizační forma: individualizovaná, po 2 až 3 dětech u stolečku

Cíl: rozvoj kooperativních dovedností – společné dílo

Motivace – verbální: „Děti, jaké máme dnes počasí venku? Co nám tam svítí? Znáte nějakou pohádku, kde se povídá o sluníčku? Někou písničku? Kdo má tady ve školce značku sluníčka?“

Metodický postup:

1. Dětem ukážu a vysvětlím jednoduchý postup:
 - a) úchopu houbičky a namáčení do barvy
 - b) „tupání“ na plochu – ne mazání houbičkou po ploše
 - c) otisku ruky
2. Dám dětem houbičku a nechám je pracovat
3. Připomínám stále techniku „tupání“
4. Stále motivuji a vedu rozhovor s dětmi
5. Natírání ruky pro otisk (paprsek) s otázkami: jak se u toho cítíš? Je ti to příjemné? Studí to? Lechtá to?
6. Kompletace – stříhání, lepení dílů (2 poloviny slunka, paprsky), dokreslení obličejů
7. Společné zhodnocení díla – pochvala dětí

Fotografie – sluníčko¹

2. knihy k nahlédnutí

- O zvědavém štěňátku – Zdeněk Miler, Iva Hercíková
- Povídání o pejskovi a kočičce, jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech – Josef Čapek
- Knížkový pejsek – Jiří Kahoun

¹ Příloha č. 1

Řízená činnost

Pomůcky: knížka „O zvědavém štěňátku“, plyšový pejsek (3× – jako motivace do každé skupinky), obrázky děje, tamburína, bubínek, noty na píseň „Psí kusy“

Organizační forma: individualizovaná (3 skupiny), hromadná – děti sedí v kruhu na koberci

Cíl: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění), seznámení s pohádkou

• **Literární část** – čtení příběhu individualizovaně ve 3 malých skupinkách „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“ (příběh z knihy O zvědavém štěňátku – Iva Hercíková, Zdeněk Miler²)

Otázky k příběhu:

- Co se stalo s vodou, když do ní sluníčko vhodilo svůj paprsek?
- Která zvířátka byla v příběhu? Kolik jich bylo?
- Které zvířátko potkalo štěňátko jako první?
- Bylo správně, jak se štěňátko zachovalo ke kravičce? (zhurta na ni spustilo, obvinilo ji)
- Jakou barvu měl balonek?
- Jak se štěňátko dostalo dolů?
- Co udělalo sluníčko s obláčkem?

• **Rozumová část** – dějová posloupnost – skládání příběhu z celkem 18 obrázků³ – vždy 1 dítě samo, popř. s pomocí hledá obrázek, který v ději následuje, a položí jej za předchozí, tímto způsobem skládá celý děj.

Cíl: rozvoj paměti a pozornosti

• **Tělesná část** – reakce na sluchový podnět – zvuk a rytmus

- Tamburína + udávané rychlé tempo = běh po prostoru (pejsek, který se chce proběhnout – běh po čtyřech)
- Bubínek + udávané pomalé tempo = chůze v rytmu („páníček“, který jde pomalou chůzí)

• **Hudební část** – Zpěv písně „Psí kusy“, kterou děti již dobře znají⁴

² Příloha č. 2

³ Příloha č. 3

⁴ Příloha č. 4

Reflexe 1. dne

Dnešním dnem odstartoval projekt motivovaný příběhem „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“. Začali jsme společnou prací – sluníčkem, které je jedno z ústředních postav našeho příběhu. Práce dětí velmi bavila a vzniklo nám krásné dílo. Děti byly nejvíce nadšené z otiskování paprsků, při kterém pro ně byla legrace malovat si po ruce, zároveň to byl svým způsobem osobní „podpis“ na tomto díle.

Mezitím si děti mohly volně přicházet ke stolečkům, kde byly připravené knihy o zvířátkách, zejména o pejscích, o životě na statku a o jaru obecně a samozřejmě kniha, ze které pochází příběh, se kterým pracujeme – O zvědavém štěňátku (Iva Hercíková, Zdeněk Miler), ovšem jsem dnes o knihy nezaznamenala velký zájem.

Pokračovali jsme řízenou činností, při níž jsme hned začali s rozdělením dětí do 3 skupin, ve kterých se četl ten stejný příběh „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“. Čtení v malých skupinkách se osvědčilo jako efektivní forma týkající se udržení pozornosti a celkové práce s dětmi. Děti udržely pozornost, příběh je zaujal. Po spojení všech tří skupinek jsme se společně ještě přivítali s maňáskem pejska, který nás celým projektem provede. Nadále jsme se spolu s pejskem věnovali otázkám z příběhu, kde děti prokázaly, že dávaly při čtení pozor.

Ve skládání příběhu – obrázky dějové posloupnosti – nastal problém v udržení pozornosti dětí. Aktivita se ukázala být jako náročnější z hlediska dlouhého sezení a z toho pramenícího úbytku pozornosti. Na příště bych tuto aktivitu zařadila až po pohybové části. Dále bych zvětšila obrázky děje a snížila jejich počet na max. 10.

Následovala pohybová chvilka, kterou si děti moc užily, bylo vidět, že pohyb už potřebovaly. Děti jsem vyzývala k pohybu po skupinkách holky/kluci kvůli bezpečnosti. Střídala jsem zároveň pomalou chůzi a běh, aby děti dokázaly vnímat rozdíl v tempu, dále jsem se zaměřila na rytmus chůze (co úder, to krok), při běhu „po čtyřech“ (měli jsme 2 způsoby běhu – „normálně“ a „po čtyřech“) jsem se soustředila na úroveň hrubé motoriky.

Na závěr jsme si zazpívali píseň „Psí kusy“, kterou děti dobře znají z dřívějších a mají ji rády.

4.3 Den 2. – 16. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. výtvarná činnost – 1 část výtvarného díla – travička; fotografie činnosti „travička“⁵

1. výtvarná činnost – podklad – travička

Pomůcky: tvrdé papíry A4, anilinové barvy, voda, štětce, ubrus, lepidlo

Organizační forma: individualizovaná – po 2 až 3 dětech u stolečku

Cíl: rozvoj tvořivosti

Motivace – verbální: „*Děti, jak si povídáme o tom pejskovi z příběhu, tak my si jej vyrobíme. Nejdříve uděláme pejskovi travičku a na ni pak pejska, kterého si tam zítra nalepíme*“

Metodický postup:

1. Dětem ukážu a vysvětlím jednoduchý postup:

a) úchop štětce

b) upozornění na to, že papír musíme hodně vlhčit, aby se anilinové barvy hezky rozpily

2. Dám dětem štětec, vodu a anilinové barvy a nechám je pracovat

4. Stále motivuji a vedu rozhovor s dětmi

5. Zhodnocení díla – pochvala dětí

Řízená činnost

Pomůcky: malé koberečky (do kruhu), knížka „O zvědavém štěňátku“, plyšový pejsek

Organizační forma: hromadná – děti sedí v kruhu na koberci

Cíl: rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem, zapamatování postav, prožitek z každé postavy příběhu, rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky

• **Ranní kruh** – pozdravení se písní „Kohopak tu dneska máme“ od L. Kružikové⁶; pozdravení každého zvlášť, i pejska

Motivace – verbální: „*Protože jsme všichni kamarádi, a protože se máme rádi, tak se teď společně pozdravíme*“.

• **Literární část** – opakování příběhu – ukázka knížky, obrázků, vyprávění příběhu, děti příběh doplňují

• **Tělesná část** – reakce na sluchový podnět – zvuk a rytmus

Pohybové ztvárnění zvířátek z příběhu:

- pejsci – pohyb lezení po čtyřech, propnuté nohy v kolenech, zadek je nahoře

⁵ Příloha č. 5

⁶ Příloha č. 6

- kačeři – „kačeří kroky“
- žížaly – vykuknutí ze země – pohyb ze dřepu do stoje – rozhlížení se do stran
- skřivánci – „létání“ do rytmu (udávaného paličkami), běh – našlapování na špičky

• **Hudební část** – Zpěv pro děti již známé písně „Skákal pes“ v různých podobách

Podle not, v rychlém tempu, v pomalém/„ospalém“ tempu – („jsme pejsci, co mají za sebou dlouhou procházku a jsme unavení“), jen na citoslovce „haf“ apod.

Reflexe 2. dne

Od rána jsem s mladšími dětmi vyráběla podklad pro výtvarné dílo – malba anilinovými barvami zelených odstínů – travička. Děti tato experimentace zapouštění barev a malování celé plochy velmi baví.

Dnes si děti více všimaly tematické nabídky u stolečku s knížkami, kostkami apod.

V ranním kruhu jsme se s dětmi pozdravili novým způsobem, než na který jsme zvyklí. Využila jsem píseň od L. Kružikové „Kohopak tu dneska máme“ a navzájem jsme se takto pozdravili, děti si užívaly tu chvíli, kdy byly v „centru dění“. Pozdravili jsme takto i našeho nového kamaráda pejska.

V řízené činnosti jsem začala shrnutím příběhu, ukázala jsem dětem knížku O zvědavém štěňátku a u toho znovu vyprávěla celý příběh. Občas jsem nechala děti, aby mě doplnily, přičemž se ukázalo, že příběh děti baví, velmi dobře spolupracovaly.

Následně jsme se vydali po stopách zvířátek z příběhu a zahráli jsme si na každé z nich: hra na pejska – běh jako pejsek, hra na kačera – kačeří kroky (zde se některým dětem nechtělo moc cvičit), žížaly – pomalé zvedání ze země, otáčení hlavou do stran jako žížala, která právě vylezla z hlíny, skřivánci – jemný nášlap, křídélka z rukou a běh do udávaného rytmu.

Na závěr jsme zpívali známou píseň Skákal pes na různé způsoby: v normálním tempu, rychle, pomalu, unaveně, na citoslovce „haf“.

Společně jsme to uzavřeli opět v kruhu, kde se ten, kdo chtěl, mohl vyjádřit k tomu, co ho nejvíce zaujalo, bavilo, byl to také prostor pro pochvalu.

4.4 Den 3. – 17. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. mráček – grafomotorika

1. mráček – grafomotorika – činnost pracovní

Pomůcky: tabule, voskové pastely

Organizační forma: individuální – 1 dítě

Cíl: zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky

Motivace – verbální: „*Víš, co se stalo s tou vodičkou u pejska v misce, když do ní sluníčko vhodilo svůj paprsek?*“

Metodický postup:

1. Zavolám si 1 dítě

2. Rozcvičení prstů, uvolnění zápěstí a ramenního kloubu

- *pejsek nevěděl, kam se mu ta vodička ztratila, tak my teď uděláme také takové „nevím“* – cvičení na uvolnění ramenního kloubu

- a) pohyb rameny nahoru/dolů
- b) „kruhy rameny“
- c) kruhy v zápěstí, mávání sluníčku
- d) „z toho mráčku taky může začít pršet – ťukání prsty o sebe
- e) stisk zápěstí + uvolnění „chytání vody“
- f) „palec dá teď pusinku každému prstíku“
- g) protřepání ruky, uvolnění

3. obtáhnutí mráčku prstem „nanečisto“

4. nácvik správného špetkového úchopu

5. samotné obtažení předkresleného mráčku na velké ploše

6. Společné zhodnocení díla – pochvala dětí

Fotografie k činnosti „mráček“⁷

Řízená činnost – na 3 skupiny

1. Skupina – předškolní děti – děti 5–6 let – tvorba vlastní knížky „O štěňátku“ – první

2 strany

⁷ Příloha č. 7

Pomůcky: hotová knížka (vzor výrobku), lepidla, fixy, pastelky, nůžky,

Organizační forma: individualizovaná – 6 dětí u 1 stolečku

Cíl: tvorba vlastní knihy, rozvoj vztahu ke knihám, zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky

Motivace verbální: „*Děti, my už známe ten příběh o štěňátku a teď si uděláte svoji vlastní knížku, abyste na ten příběh nikdy nezapomněly*“

1. první stránka – nalepení úvodního obrázku a vlastní podpis

2. třetí stránka – nalepení obrázků štěňátka a sluníčka a k nim tištěný pojem – následné přepsání textu – psaní dle vizuální předlohy

(vynechaná 2. stránka s úkolem „namaluj si svého pejska“ ponechána na jiný den)

Metodický postup celé knížky:

• Kroky a jednotlivé úkoly v knížce

1. s. 1 – titulní strana – nalepení obrázku, podpis (otisk ruky/nalepení tlapky – dobrovolné)
2. s. 2 – obrázek „namaluj si svého pejska“
3. s. 3 – nalepení obrázků štěňátka a sluníčka, nalepení pojmů, přepis písmen
4. s. 4 – obtáhnutí tečkovaného nápisu ZVÍŘÁTKA (grafomotorika) + vystříhnutí a nalepení zvířátek z příběhu podle toho, jak šla za sebou, počítání a zaznamenání správného počtu tečkami, popřípadě číslici
5. s. 5–7 – stříhání a lepení obrázků děje příběhu – celkem 13 obrázků děje tímto způsobem
6. s. 8–2 obrázky zakončující děj ve větším formátu rozstříhané na dílky – správné složení dílků a nalepení
7. s. 9 – omalovánka koloběhu vody – nalepení, vybarvení, povídání o fungování koloběhu vody
8. s. 10 – vystřížení a nalepení polovičního obrázku pejska a dokreslení druhé poloviny obrázku
9. s. 11 – mnou vytvořená omalovánka z příběhu „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“ – dobrovolné

Fotografie k činnosti „knížka“⁸

⁸ Příloha č. 8

2. Skupina – „střední děti“ – děti 4–5 let – skládání origami pejska

Pomůcky: fixy, návod, čtverce tvrdšího papíru – šedé, hnědé

Organizační forma: individualizovaná – děti u stolečku

Cíl: zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky, rozvoj tvořivého sebevyjádření

Motivace verbální: „*Děti, tady máme v knížce to naše štěňátko, my si vyrobíme každý své, a to pak přilepíme na ty travičky, které už máme*“.

1. tvoření podle jednoduchého kresleného návodu uprostřed stolu – pro samostatnější, co chtějí a zvládají sami (návod na origami pejska⁹)
2. ostatní skládají krok po kroku společně s pomocí pedagoga
3. dozdobení pejska černým/hnědým fixem – oči, čumáček, flíčky, ...

Fotografie díla „Pejsek na travičce“¹⁰

3. Skupina – nejmladší děti – 3–4 roky – dokreslení detailů na již udělaném origami pejskovi, lepení na podklad

Pomůcky: origami pejsci, fixy, hotové podklady z anilinových barev, lepidlo, bramborové razítko, temperová barva

Organizační forma: individualizovaná – děti u stolečku

Cíl: zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky, rozvoj tvořivého sebevyjádření

Metodický postup:

1. dozdobení hotového (již poskládaného) pejska černým/hnědým fixem
2. lepení na hotový podklad (na travičku)
3. otisk tlapky za pomoci bramborového tiskátka a temperové barvy, místo razítka možnost dolepování různých tvarů z pěnové lepenky

Společná reflexe v komunitním kruhu – organizační forma: hromadná

- povídání si, kdo co dělal, co ho nejvíce bavilo apod.

⁹ Příloha č. 9

¹⁰ Příloha č. 10

Reflexe 3. dne

Ve středu ráno jsem využila pozvolné přícházení dětí a individuálně si je zvala ke grafomotorické aktivitě. Děti jsem nejprve namotivovala a poté jsme společně vždy procvičili prsty, jemnou motoriku, dětem se tak podařilo utvořit krásný barevný mráček. Každé dítě kreslilo jinou barvou z důvodu zpětné vazby, aby svou práci dokázalo vidět a zhodnotit.

Na řízenou činnost jsme se znovu dělili na 3 skupiny, tentokrát podle věku dětí. Předškolní děti se mnou začaly velký výtvarný projekt – knihu na téma naší pohádky. Plánované byly 2 strany, které se podařily stihnout. Děti dostaly již nachystanou knihu, kde si nalepily úvodní obrázek, podepsaly se a na další straně nalepily sluníčko a štěňátko, dále dostaly vytištěné pojmy „štěňátko“ a „sluníčko“. Úkolem dětí bylo vše podle pokynu (prostorové orientace – „nalep do levého horního rohu, nalep vedle“...) nalepit a pod vytištěný pojem přepsat ručně písmenka dle vizuální podoby. Nadále jsme si povídali a zkoušeli jednotlivá písmenka pojmenovávat.

Věkově střední děti pracovaly na origami pejskovi, kterého si jiný den budou lepit na podklady. Děti buď samy dle návodu, nebo s pomocí pedagoga a jeho pokynů neměly problém pejska složit. Nadále pejskovi dle své fantazie dodělaly detaily černým nebo hnědým fixem – oči, čumáček, pusinku, flíčky.

Nejmladší děti již dostaly složené pejsky a jejich úkolem bylo dokreslení detailů podobně jako starší děti, poté nalepovaly pejska na svůj již hotový podklad. Na závěr jako podpis děti obtiskly razítko – tlapku. Ve zbytku času probíhal rozhovor o pejscích, kdo jakého má doma, jak se jmenuje apod.

Dnešní práci jsme společně zhodnotili v komunitním kruhu, kde jsme si povídali o tom, kdo, co a s kým dnes dělal a co ho na práci nejvíce bavilo. Některé děti nám i ukazovaly své výtvary.

Hodnotím tento den jako produktivní a pro děti záživný.

4.5 Den 4. – 18. 6. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. mráček – grafomotorika, 2. pokračování na knížce s předškoláky, 3. dokončování pejšků

1. **mráček – grafomotorika – podrobně** viz den 3.
2. **knížka – pokračování – podrobně** (metodický postup celé knížky) viz den 3.
(1. skupina)
s. 2 s úkolem „namaluj si svého pejška“ – kresba dle fantazie dětí
3. **dokončování pejšků – podrobně** viz den 3. (3. skupina)

Řízená činnost

Pomůcky: plyšový pejsek, klavír, telefon s nachystanou Písničkou štěněčí, miska, papírové kapičky, papírky s úkoly

Organizační forma: hromadná

Cíl: rozvoj matematického myšlení, posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním – pomoc pejskovi, rozvoj kooperativních dovedností

• **Ranní kruh** – pozdravení se v kruhu

Motivace – verbální: „Máme tu našeho pejška z pohádky a my se teď spolu s ním pozdravíme“
- předávání pejška se slovy „dobré ráno ____, přeji ti krásný čtvrtek.“

• **Rozumová část** – „pejsek klade otázky“

- Které máme roční období?
- Víte, jak se nazývá tento měsíc?
- Který je dnes den?
- Jaké je dnes počasí?

• **Tělesná část**

1. **aktivita – mraky**

Motivace verbální: „Děti, když se podíváme na oblohu a vidíme tam ty mraky, tak je každý jiný, je to tak? Každý jinak velký. My teď tady ve školce budeme jako ty mraky plout po obloze.“

Metodický postup: hra na způsob molekul

- Děti našlapují po špičkách v rychlejším tempu, ale zároveň lehce jako mraky (do rytmu hraje klavír „běhavou“, jemnou melodií)

- Pedagog několikrát přestane hrát a řekne číslo 1–4, které určí, jak velký bude mrak – kolik dětí se má spolu spojit a utvořit tak mrak

2. aktivita – „Pomoz pejskovi pochytat kapičky do misky, aby se mohl napít.“

Metodický postup:

- Uprostřed kruhu je prázdná miska. Po třídě, vně kruhu, ve kterém jsme s dětmi, jsou poházené papírové kapičky a papírky s úkoly.
- Úkol dětí: sběr kapiček po jedné do misky v doprovodu písničky „Písnička štěněčí“ (nahrávka písničky z telefonu) – střídání kluci/holky, pochvala dětí, pejsek se může napít.
- Rozbalení papírků s úkoly a otázkami (sbírané současně s kapičkami) – otázky z příběhu:
 - *Kolik bylo v příběhu „Jak sluníčku vrátilo štěňátku vodu“ zvířátek?*
 - *Dokážeš je vyjmenovat?*
 - *Za kterým zvířátkem šlo štěňátko po setkání s kačerem?*
 - *Kdo poradil štěňátku, že vodu vypilo sluníčko?*

• **Hudební část** – Zpěv pro děti již známé písničky „Pší kusy“

Reflexe 4. dne

Dnešní den jsme od rána zvolna navázali na předchozí den, pokračovali jsme v grafomotorickém úkolu a poté i pracovali na knížkách. Děti si dnes do knížky splnily úkol – „domaluj si svého pejska“, přičemž si děti daly záležet, byly velmi kreativní. Některé děti také dokončovaly pejska na travičce, dolepily samotného pejska na namalovaný podklad a dolepovaly různé tvary a kytičky z pěnové lepenky.

V ranním kruhu jsme se nejprve všichni pozdravili a poté děti zkusily odpovídat na pejskovy otázky týkající se orientace v ročních obdobích, měsících, dnech či počasí.

V dnešní řízené činnosti převažovala pohybová výchova formou 2 her/aktivit. Při první jsme si procvičili reakci na rytmus, intenzitu hudby, reakci na změnu při zastavení hudby a také šlo o počítání do 4 spojené se spoluprací mezi dětmi.

Ve druhé aktivitě bylo rozvíjeno prosociální cítění – pomoc pejskovi. Dětem byla doprostřed místnosti umístěna miska, kolem které seděly. Miska byla prázdná a úkolem dětí bylo sbírat roztroušené papírové kapičky vody a po jedné je do misky sbírat (kromě kapiček i papírky s úkoly) – v rámci bezpečnosti bylo střídání holek a kluků. Jako kulisa byla zvolena ústřední píseň audio verze knihy O zvědavém štěňátku – „Písnička štěněčí“

(zpěv: L. Šafránková). Po skončení aktivity jsme pejskovi dali napít a s dětmi jsme přečetli otázky z lístečků – otázky k ději pohádky, na kterých jsem si ověřila, že děti pohádku začínají mít čím dál více zažitou.

Na závěr jsme si zazpívali oblíbenou píseň „Pší kusy“.

4.6 Den 5. – 19. 6. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. mráček – grafomotorika, 2. pokračování na knížce s předškoláky, 3. dokončování pejsků

1. mráček – grafomotorika – podrobně viz den 3.

2. knížka – pokračování – podrobně (metodický postup celé knížky) viz den 3.
(1.skupina)

s. 4 obtáhnutí tečkovaného nápisu ZVÍŘÁTKA (grafomotorika) + vystřihnutí a nalepení zvířátek z příběhu podle toho, jak šla za sebou, počítání a zaznamenání správného počtu tečkami, popřípadě číslici

Metodický postup:

1. obtáhnutí vytečkovaného nadpisu „ZVÍŘÁTKA“
2. nalepování zvířátek z pohádky podle dějové posloupnosti: „koho štěňátko potkalo jako prvního/druhého...?“
3. počítání zvířátek – „kolik je v příběhu zvířátek, tolik si tam udělej teček“ + „dokážeš toto číslo napsat i číslicí?“

3. dokončování pejsků – podrobně viz den 3. (3. skupina)

Řízená činnost

Pomůcky: klavír, knížka „O zvědavém štěňátku“, molitanové kostky malé (na slalom), molitanové kostky velké (na boudičku), švihadlo, stoleček, masážní podložky, masážní míčky

Organizační forma: hromadná

Cíl: rozvoj paměti, rozvoj řečových schopností a jazykových a produktivních dovedností (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování), ovládnutí pohybového aparátu

• **Ranní kruh** – pozdravení se v kruhu

Motivace – verbální: „Dnes se pozdravíme písničkou *Zpívejme si, zpívejme*“.

- Zpěv již známé písničky: „Zpívejme si, zpívejme“

• **Literární část – Opakování** příběhu – převyprávění příběhu dětmi, vyprávění příběhu vlastními slovy: 1 dítě odvypráví krátkou část, naváže další dítě a kousek pokračuje...

• **Tělesná část**

- **Průpravná část** – pohybové ztvárnění zvířátek z příběhu

Motivace verbální: „*Děti, zahrajeme si na zvířátka z „pohádky*“.

- první část slalom jako **pejsek**, poté prolézání boudičkou (z velkých molitanových kostek)
- chůze podél nataženého švihadla na zemi jako **kačer**, kačeřími kroky
- ze dřepu pomalu do stoje jako **žížala** – rozhlédnutí se do všech stran a podlézání stolečku
- chůze po masážních podložkách – **skřivánek**
- **Rušná část** – běh kluci/holky

Motivace verbální: „*Děti, jako skřivánci se teď pořádně proletíme*“.

- **Relaxace** – komentovaná masáž masážními míčky ve dvojicích

Motivace verbální: „*Děti, jeden z dvojice bude pejsek a ten druhý, ten, co bude teď masírovat, bude sluníčko, ten míček taky vypadá jak sluníčko, má takové minipaprsky*“

- jedno z dětí leží na břiše, nohy natažené a ruce volně podél těla
- druhé dítě ho masíruje na obličeji, krku, ramenech, rukou, prstech, zádech, nohách, chodidlech
- výměna dětí

Reflexe 5. dne

Dnešní ráno se neslo v duchu poklidného dokončování výtvarných prací z celého týdne a pokračování na knížkách s předškoláky. Děti dostaly úkol obtáhnout vytečkovaný nadpis „ZVÍŘÁTKA“ a pod něj nalepit zvířátka zleva doprava tak, aby to odpovídalo dějové posloupnosti, tedy koho štěňátko při svém pátrání potkalo a v jakém časovém sledu.

Ranní kruh jsme dnes začali písní „Zpívejme si, zpívejme“, která stmeluje kolektiv a vytváří přátelskou atmosféru mezi dětmi. Po písničce jsem si chtěla ověřit, zda děti již mají

příběh zažitý natolik, že by ho byly schopné samy, případně s drobnou pomocí reprodukovat. Děti se hlásily, každý řekl kousek a společně se nám celá pohádka k mému překvapení podařila dát dohromady. Velmi mě děti překvapily i způsobem a přesností, jakým dokázaly vyprávět. Jejich řečové dovednosti mi připadaly na vysoké úrovni. Po vyprávění pohádky jsem z připravených věcí postavila překážkovou „opičí“ dráhu, která děti velmi bavila, byla v ní obsažena všechna zvířátka z příběhu. Po uklizení všech kulis použitých v překážkové dráze dostaly děti možnost se ještě spontánně proběhnout po třídě vždy v takovém počtu, aby to bylo bezpečné. Naši poslední dnešní společnou činností na téma pohádky byla relaxace – masáž ve dvojicích za pomoci rukou a masážních míčků. Děti jsem provedla komentovanou masáží, při které jedno dítě bylo pejsek, druhé sluníčko. Děti byly klidné a byla na nich vidět spokojenost a radost.

4.7 Den 6. – 22. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. pokračování na knížce s předškoláky, 2. dokončování pejsků

- 1. knížka – pokračování – podrobně** (metodický postup celé knížky) viz den 3. (1.skupina)

Volné pokračování dle možností, zájmu a individuálního tempa dětí podle metodického postupu.

- 2. dokončování pejsků – podrobně** viz den 3. (3.skupina)

Řízená činnost

Pomůcky: plyšový pejsek, klavír, bubínek, dešťová hůl, mobil, na kterém pustím meditační hudbu, třásnička – sluneční paprsek

Organizační forma: hromadná

Cíl: seznamování se s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, vytváření pozitivního vztahu k němu, vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách, rozvoj zájmu o učení

- **Ranní kruh** – pozdravení se v kruhu

Motivace – verbální: „*Máme tu našeho pejska z pohádky a my se teď spolu s ním pozdravíme*“

- předávání pejska se slovy „*dobré ráno _____, přeji ti krásné pondělí*“ + povídání si o víkendu

• **Tělesná část** – koloběh vody

Motivace verbální: „*Děti, víte, jak to s tou vodičkou vlastně funguje? Jak se to v tom příběhu stalo, že vodička v misce najednou nebyla? Co se stalo, že místo vody byl najednou mráček? My si teď zahrajeme na koloběh vody, to je takový příběh vody.*“

- Průpravná část

Motivace – verbální: „*Nejdříve jsme jako voda, v rybníku, v řece, ta se vlní.*“ – vlníme celým tělem (pro efekt použijeme bubínek, který imituje zvuk mořských vln)

- „*probouzí se sluníčko*“ – ze dřepu do stoje, otáčíme trupem, „*svítíme na všechny strany a vysušujeme tak tu vodičku*“ zpěv písni „*Hřej sluníčko, hřej*“
- „*při vysoušení vodičky, jak se odpařuje, vznikne mráček*“ – chytíme se za ruce a vítří si s námi bude pohrávat, děláme v pohybu nepravidelný tvar kruhu
- Rušná část – běh po herně v doprovodu klavíru

Motivace – verbální: „*a z toho mraku pak začne pršet a vodička se tak vrací zase na zem – teď budeme kapičky a jako správný rychlý déšť musíme zalít celou zahrádku*“

- zhudebněná říkanka: ***„Dešťové kapičky dostaly nožičky, kap, kap, kap,
běhaly po plechu, dělaly neplechu, kap, kap, kap.
Kocour spal v okapu, spadly mu na tlapu, kap, kap, kap,
jejda, ten nařikal, mňoukal a utíkal, kap, kap, kap.“***

„*déšť ustává, my v dřepu budeme teď ťukat do země*“

- Relaxace
 - leháme si na zem, na záda, stala se z nás louže (pro efekt použití dešťové hole) a dýcháme, máme zavřené oči a je puštěná meditační hudba
 - „*a teď, děti, vysvitne sluníčko, to budu já a svými paprsky budu vás, loužičky, vysušovat, koho paprskem pohladím, ten se zvedne a pomalinku odchází*“

Reflexe 6. dne

Hned z kraje nového týdne jsme v ranních činnostech navázali na týden minulý, zejména co se týkalo posledních nedodělaných pejsků na anilinovými barvami udělaném podkladu a hlavně knížek pro předškoláky. Každý svým tempem pokračoval tam, kde skončil. Většina dětí už začínala se stříháním dějových obrázků, postupně je děti skládaly a lepily tak, jak mají jít dějově za sebou.

V ranním kruhu jsme znovu přivítali našeho pejska a společně si povídali o uplynulém víkendu. Plynule jsme se dostali k tématu koloběh vody. Ztvárnili jsme pohyb, kterým jsme si právě koloběh vody znázornili. Prvně jsme naše tělo rozvlnili tak, jak se vlní voda, k tomu nám jako zvuk posloužil speciální terapeutický bubínek, který zvukově dokáže napodobit vlny. Poté jsme se stali sluníčkem, které se probouzí a vodu vysušuje, ta se vypařuje a stoupá vzhůru - jednalo se o aktivitu na protažení celého těla. Z vypařené vody se stává mrak – stejně, jako jsme se jím stali my, když jsme se chytili za ruce a tvořili z kruhu nepravidelný tvar podobný mraku. Z mraku poté začne pršet – děti se staly dešťovými kapkami a na říkanku „Dešťové kapičky dostaly nožičky“ běhaly po třídě. Po proběhnutí děti ještě ve dřepu dělaly mírný dešťík prstíky po koberci. Na ten si posléze lehly a staly se z nich dešťové louže. Děti byly vybídnuty, aby se vydýchaly – správné dýchání do břicha a za melodie zklidňující hudby chvíli relaxovaly. Postupně jsem děti „probouzela“ a tím postupně ukončovala řízenou činnost.

4.8 Den 7. – 23. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. pokračování na knížce s předškoláky,
2. skládání obrázku „Tlapkova patrola“,
3. grafomotorický list – pes

- 1. knížka – pokračování – podrobně** (metodický postup celé knížky) viz den 3. (1.skupina)

Volné pokračování dle možností, zájmu a individuálního tempa dětí podle metodického postupu

- 2. skládání obrázků „Tlapkova patrola“¹¹**

Obrázky rozdělené na 4, 8 a 10 částí (puzzle/proužky)

- 3. grafomotorický list „pes“¹²**

Organizační forma: individualizovaná – děti u jednoho stolečku

Cíl: Nácvik správného špetkového úchopu a správného sezení, zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky

Metodický postup:

- děti dostanou grafomotorický list

¹¹ Příloha č. 11

¹² Příloha č. 12

- spojením teček vznikne obrys pejska, kterého je možné si vymalovat

Řízená činnost

Pomůcky: pěnové kytičky, klavír, Píseň štěněčí v mp3, Vltava od B. Smetany v mp3, šátky

Organizační forma: hromadná

Cíl: rozvoj a užívání všech smyslů, posilování přirozených poznávacích citů, poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě, rozvoj schopnosti sebeovládání – umění prohrávat, vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)

• **Ranní kruh** – Pozdravíme se písní „Kohopak tu dneska máme“ od L. Kružíkové – pozdravení každého zvlášť, i pejska

Motivace – verbální: *„Protože jsme všichni kamarádi, a protože se máme rádi, tak se teď společně pozdravíme.*

• **Tělesná část**

- Rušná část – běh po herně na píseň „Prší, prší“ – střídání holky/kluci

• **Pohybová hra**

Metodický postup:

- děti mají svoje značky (pěnové kytičky), kolem kterých po dobu písně běhají
- v momentě stopnutí písně („Píseň štěněčí“) každé dítě rychle hledá volnou kytičku
- kytičky se postupně ubírají a děti vypadávají, hrajeme na 2 vítěze
- **Průpravná část**
 - krátké základní protažení těla
 - volný tanec se šátky – na hudbu B. Smetany – Vltava

Tanec dešťových kapek měnících se ve vodní pramínek po samotný mohutný tok – spontánní pohybové vyjádření

- **Relaxace**
 - kapky splývající na hladině oceánu

Reflexe 7. dne

Dnes předškolní děti pokračovaly na dalších úkolech v jejich knížkách, ostatní děti měly k dispozici opět pestrou nabídku aktivit včetně skládanek motivovaných Tlapkovou patrolou

apod., zájemci také mohli zkusit grafomotorický list, na němž spojením vyznačených teček vznikl pejsek, kterého si mohly děti vymalovat.

V ranním kruhu jsme se společně pozdravili písničkou „Kohopak tu dneska máme“ a následně si zacvičili – cvičení v tématu vody (příběh vody, jak to bylo s vodičkou z pejskovy misky). Nejprve jsem nechala děti spontánně běžet do rytmu písně „Prší, prší“ (1 polovina běhala po prostoru herny, druhá tvořila prsty na zemi déšť, poté se skupiny vyměnily)

Následně děti dostaly pěnové kytičky – „psí boudičky“, na které si sedly. V momentě, kdy začala hrát hudba (Píseň štěněčí), děti pobíhaly po prostoru. Vždy, když jsem píseň zastavila, děti hledaly prázdnou „boudičku“. Pěnové kytičky jsem postupně ubírala až do posledních dvou vítězů.

Krátce jsme protáhli svá těla a děti si za mnou začaly chodit pro šátky. Pustila jsem hudbu od B. Smetany – Vltava a děti na ni spontánně tančily. Velmi je to bavilo a bylo hezké sledovat, jak se do hudby vžily, jak reagovaly na její intenzitu a rychlost. Po nějaké době jsme si lehly na koberec a jen hudbu vnímaly, na chvíli jsme si udělali také „masáž“ v podobě „pohlad’ si šátkem jemně ruku, nohu, hlavu, pohlad’ kamaráda vedle...“

4.9 Den 8. – 24. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. pokračování na knížkách s předškoláky, 2. skládání obrázku „Tlapková patrola“ + puzzle „Tlapková patrola“ + kostky s obrázkem pejska dohromady tvořící jeden obrázek, 3. práce s plastelínou

- 1. knížka – pokračování – podrobně** (metodický postup celé knížky) viz den 3. (1.skupina)

Volné pokračování dle možností, zájmu a individuálního tempa dětí podle metodického postupu

- 2. skládání obrázků „Tlapková patrola“ + kostky s obrázky na téma „Pes, Život na farmě“¹³**

- Obrázky rozdělené na 4, 8 a 10 částí (puzzle/proužků)
- Skládání kostek s obrázkem pejska (+ dalších zvířat) dohromady tvořící jeden obrázek

¹³ Příloha č. 13

3. práce s plastelínou¹⁴

Pomůcky: šablony, podložky, plastelína

Organizační forma: individualizovaná – max. 4 děti u 1 stolečku

Metodický postup:

- rozhnětení plastelíny v dlaních
- zpevnění dlaní, koulení kuliček
- pokládání na šablonu

Cíl: zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky, rozvoj tvořivosti

Řízená činnost

Pomůcky: plyšový pejsek, malé koberečky, Orffovy nástroje

Organizační forma: hromadná

Cíl: rozvoj pohybových schopností, rozvoj řečových schopností a jazykových, produktivních dovedností (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování), rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu, posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)

• **Ranní kruh** – Podávání pejska s pozdravem vedle sedícího kamaráda, povídání o aktuálním počasí venku

• **Tělesná část** – pohybová hra „Na sluníčko a zmrzlinky“

Motivace verbální: „*Děti, to sluníčko nejenže vysušuje, ale co dalšího dělá? Co se stane třeba s ledem nebo se zmrzlinou, když se jich sluníčko svými paprsky začne dotýkat? Kam se dávají věci, aby nerozmrzly? My si teď zahrajeme hru na sluníčko a zmrzlinky a vyzkoušíme si, jaké to je se třeba i rozpustit.*“

Metodický postup:

- Jedno z dětí je sluníčko a chytá ostatní děti (zmrzlinky), ty se „rozpustí“: jdou do dřepu a čekají na záchranu, jedno dítě je Mrazík – zachraňuje rozteklé zmrzlinky dotykem
- Pantomimická hra **na zvířátka z pohádky** – formou hádanek
- dítě pohybem ztvární zvířátko, ostatní hádají, poté zkusí všichni předvést

• **Dramatická část** – Nácvič na dramatizaci pohádky

Motivace – verbální: „*Děti, my už zítra budeme hrát naši pohádku jako divadlo, a tak si dnes zkusíme některé role. Zkusíme si, co ta zvířátka povídají a jak se asi cítí...*“

¹⁴ Příloha č. 14

Metodický postup:

Se všemi dětmi tvoříme kruh, jsou kladeny otázky/vybídky k vyzkoušení rolí dítětem. Dítě/děti, které si to chtějí vyzkoušet, jdou doprostřed kruhu a daný úsek „zahrají“ – zkoušení emocí, výrazů, dialogů, časové posloupnosti.

Některé věci zkouší všichni – „*zkuste se teď zatvářít rozčileně jako kráva z pohádky, na kterou štěňátko křičelo...*“

Návodné otázky k aktivitě:

- Co udělalo štěňátko, když se probudilo? Co povědělo?
- Koho potkalo štěňátko ze zvířátek jako prvního? Co si pověděli?
- Které zvířátko bylo druhé? Co té kravičce štěňátko udělalo?
- Štěňátko si pak myslelo, že se mu voda schovala kam? Pojdme si zkusit všichni vyhrabat tu vodičku... Co se pak stalo, koho štěňátko vyhrabalo? Co poradila štěňátku žízala? Koho se má zeptat?
- Co štěňátko udělalo, když se dozvědělo, že mu vodu z misky vypilo sluníčko?
- Co si povídali štěňátko a sluníčko, když bylo štěňátko nahoře na obloze?
- Co udělalo sluníčko?
- Jaké bylo nadšení štěňátka, když dostalo svou vodu zpět?

• Hudební část – na přání dětí píseň Psí kusy, Skákal pes

Zpěv písně Skákal pes s použitím Orffových nástrojů – vybrané zvonky (G, E, A, F), dřívka, drhla, triangl, vajíčka

Reflexe 8. dne

Dnešní den byl velice pestrý, postupně jsme pokračovali v knížkách, mladší děti mohly skládat oblíbenou Tlapkovou patrolu nebo obrázek pejska na kostkách. Dále byl vyhrazený 1 stoleček pro práci s plastelínou, u něhož děti správnou technikou modelování tvořily kuličky, které umísťovaly na zalaminovanou šablonu pejska.

V řízené činnosti jsme se pozdravili a popovídali si o počasí venku. Pro rozhýbání dětí jsem dnes zvolila oblíbenou hru Mrazíka v trošku jiné podobě – jedno dítě jako sluníčko chytalo ostatní děti, které představovaly zmrzliny. Koho se sluníčko dotklo, musel „roztát do dřepu“ a čekal na záchranu od Mrazíka, který svým mrazem zmrzlinky vracel do hry.

Pro zopakování naší pohádky jsme si formou hádanek zopakovali zvířátka, která se v ní objevila. Příležitost tvořit hádanky dostaly děti, které chtěly. Pantomimicky předvedly zvířátko, ostatní děti hádaly a poté se všichni to zvířátko pokusili předvést.

Následně jsme si udělali nácvik na dramatizaci naší pohádky, která nás čeká v příštích dvou dnech. Ptala jsem se na různé otázky, vybízela děti, aby si zkusily dialog zahrát, uprostřed kruhu se děti střídaly a různé scény z příběhu hrály. Zapojit jsem se snažila všechny děti formou ztvárnění nějakého pohybu, zvuku či emoce. Děti aktivita velmi bavila, vyzkoušely si různé role, dialogy a já už se rozmýšlela, komu dám jakou roli, až budeme pohádku hrát vcelku. Zároveň to bylo velké opakování celého děje, ukotvení příběhu, trénování dějové posloupnosti apod.

Na závěr jsme si zazpívali píseň Psí kusy a Skákal pes, při které si děti směly vzít Orffovy nástroje a píseň takto doprovodit.

4.10 Den 9. a 10. – 25. 5.–26. 5. 2023

Ranní činnosti – nabídka

1. dokončování knížek s předškoláky; 2. pexeso s obrázky z pohádky O zvědavém štěňátku;
3. stavění psí boudy z kostek

1. knížka – dokončování --- podrobně (metodický postup celé knížky) viz den 3
(1. skupina)

- směřování ke konci, dokončování, dolepení detailů, dozdobení, vymalovávání omalováněk

2. pexeso

- pexeso s obrázky z knihy O zvědavém štěňátku

3. stavba boudiček pro psy – pomocí molitanových kostek

Řízená činnost – dramatizace pohádky „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“

Pomůcky: rekvizity určující konkrétní roli na krk, čepička pro pejska, šátky – žlutý (sluníčko), modrý (rybníček pro pana kačera), molitanové kostky (bouda), miska, papírová vodička, paprsek, plot s balonkem, bílý polštářek (mráček), židle (pro sluníčko)

Cíl: rozvoj tvořivého sebevyjádření, improvizace a verbálního projevu, podpora a rozvoj zájmu o učení, získané dojmy a prožitky vyjádřit

• Ranní kruh

Metodický postup:

- Nachystání prostoru a rekvizit, organizace postavení židlí
- zopakování, převyprávění příběhu – připomenutí děje, výběr herců, jejich oblékání
- pravidla chování v divadle – „co jako divák nesmím?“

• Dramatická část – fotodokumentace¹⁵

Motivace verbální: „*Děti, my jsme si skoro 2 týdny povídali o jedné pohádce a teď konečně přišel čas si ji zahrát jako divadlo. Někteří z vás dnes budou herci, někteří diváci a zítra to vyměníme, aby si měli možnost zahrát všichni, kteří chtějí*“

Postavy: Vypravěč (pedagog), kašpárek (zahájí a ukončí), štěňátko, sluníčko, pan kačer, kravička, žížala, skřivánek

- Děti jsou vedeny vypravěčem přirozeně směřující k samostatným dialogům dle znalosti příběhu, improvizace

Společná reflexe

- pochvala herců s potleskem, sdílení zážitků a dojmů (herců i diváků), co se komu nejvíce líbilo a proč

Reflexe 9. dne

Na dnešní den se děti těšily, věděly, že budeme hrát divadlo na pohádku, o které si 2. týden povídáme. Ráno jsme hráli různé hry, vedli rozhovory o životě pejska, skládali z kostek psí boudy, dodělávali výtvarné práce z předchozích dní a hráli pexeso s obrázky z příběhu.

Po svačince jsme nachystali, co bylo třeba. Rozdělila jsem role, oblékla herce, usadila diváky a celou pohádku jsme si ještě jednou zopakovali krátkým převyprávěním celého děje. Následně jsem jako vypravěč provedla herce příběhem, ze strany dětí to byly improvizované rozhovory tak, jak si je zapamatovaly, ale velice je to bavilo. Podařilo se nám mít z dramaturgie radost, a to bylo vlastně tím nejdůležitějším cílem.

Divadlo jsme si stihli zahrát 2×, došlo tak i na prostřídání rolí.

Na závěr jsme si povídali, co koho bavilo, jak se u toho cítil, co konkrétního se nejvíce líbilo divákům, co by si příště chtěli zahrát a proč apod.

¹⁵ Příloha č. 15

Reflexe 10. dne

Dnes jsme s dětmi dokončovali výtvarná díla, uklízeli postavené stavby, co byly přes týden vystavené, a těšili se, až si po svačině pohádku opět zahrajeme. Stejně jako předchozí den jsme pohádku stihli zahrát 2×, role se tak dostala na každého, kdo chtěl, a na některé děti i vícekrát. Projekt byl zakončený velkou pochvalou od pejska, který nás provázel a rozloučením.

4.11 Reflexe celého projektu

Desetidenní projekt realizovaný v MŠ UP Olomouc se stal velmi přínosným pro děti, pro mě a možná pro další pedagogy, kterým může posloužit jako inspirace k jejich práci s dětmi či komukoliv, kdo má rád děti a pohádky. Celý projekt jsem zacílila pouze na jednu pohádku. Chtěla jsem, aby si ji děti prožily, pamatovaly si ji a měly z ní radost. Prožitkové učení se dostalo hezkým způsobem do všech rozvíjených oblastí, kdy aktivity děti bavily, rozvíjely je a přinesly tak očekávaný výsledek – učení hrou, zážitkem a pohádkou.

Příběh, se kterým jsme v rámci projektu pracovali, děti zaujal, zapamatovaly si ho a dokázaly na jeho základě pozitivně reagovat na motivaci k různým úkolům a aktivitám. Pro mě realizace projektu bylo ujištěním, že pohádka je pro děti jazykem, kterému nejvíce rozumí a světem, ve kterém se cítí bezpečně. Uvědomila jsem si, že přesně touto cestou jako učitelka mateřské školy chci jít. Pokud to jen půjde, vím, že ve své praxi chci pohádku zapojovat co nejvíce.

Poučením pro příště pro mě je nedělit děti striktně podle věku, ale více přihlížet jejich individuálním schopnostem. Určitě jsem mohla dát šanci některým mladším dětem vytvořit si knížku apod.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá pohádkou v mateřské škole a jejím využitím. V teoretické části jsem vymezila charakteristiku dítěte předškolního věku, pojem RVP PV, jeho souvislost s pohádkou a poté i pohádku samotnou.

V praktické části jsem popisovala realizaci projektu, který pod mým vedením probíhal v MŠUP v Olomouci. Cílem celého projektu bylo zapojit pohádku do co nejvíce činností, vytvořit provázanost a příběh nechat děti prožít a přirozenou a zábavnou cestou se naučit novým věcem. Cílem také bylo dokázat mj. i sobě, že pohádka nemusí být jen o přečtení textu a ukázce ilustrací, ale skrývá nekonečnou studnu možností, jak její pomocí děti rozvíjet: jak se děti vtažené do děje dají mnohem lépe motivovat, chtějí vědět další rozuzlení, chtějí se podobat postavám, hrát si na ně, a především chtějí být dětmi, pro které je pohádka přirozeným světem, zdrojem inspirace, fantazie a radosti, světem něhy, dobra a lásky. Je to důležitá součást, která dítě formuje k tomu vidět krásu více než násilí a zlo, k nastavení mysli vidět to dobré více než to špatné a jít si za dobrými konci, i když to není vždy jednoduché. To a mnohem více jsem viděla za tímto projektem, který mi dával smysl a ukázal mi, že je v pohádce obrovský a často nevyužívaný potenciál.

Přínosem této práce může být povzbuzení všem, kdo pracují s dětmi, aby se nebáli s pohádkou pracovat. Dále je to zpracovaný a v praxi osvědčený projekt, který bude moci použít někdo jiný či mu může být inspirací podobným způsobem pracovat s dalšími pohádkami.

Tato práce je pro mě motivací udělat něco dál pro to, aby se změnila současná situace, která nemá ideální vyhlídky. Dát povědomí o tom, že pohádka velmi výrazně ovlivňuje osobnostní růst dítěte ve všech jeho oblastech. Z tohoto důvodu považuji za nesmírně důležité volit vhodný a přiměřený obsah. Ne vše, co se řadí mezi pohádky, je pro děti vhodné, a je tedy třeba dát si pozor na to, aby si z ní dítě odneslo to, co ho posune správným směrem, naplní radostí a nasytí jeho potřebu být dítětem. Ve své praxi jsem se setkala s nezájmem rodičů o to, co jejich malé dítě sleduje. Dítě si často proklikává náhodný obsah na YouTube a přebírá útržky, které často ještě nedokáže zpracovat. Také jsem se setkala s tím, že děti v předškolním věku sledují a jsou pohlceny „pohádkami“ typu Harry Potter, Pán prstenů, Hvězdné války či Piráti z Karibiku aj. Jsou i děti, které přicházejí s tím, že sledují horory (např. Annabelle – 2014) aj. S tím dále souvisí, kdo se pro dítě v jejich nevinném dětském světě stává idolem/hrdinou. Jsem si vědoma toho, že je to věc názoru, nicméně jsem přesvědčená, že není jedno, s jakým obsahem chodí děti do kontaktu. Řešením není najednou zastavit dětem touhu tohle vidět, když to slyšely

z vyprávění jiných a chtějí to poznat také, ale alespoň s dětmi o tom, co vidí a slyší, mluvit, diskutovat. Je důležité nepřejít čtený text v knize či pohádku v televizi jen tak, ale dát dítěti prostor se ptát, prostor na vyjádření pocitů, které v nich pohádka zanechala, mluvit spolu, sdílet se.

V tomto tématu bych velmi ráda pokračovala ve své diplomové práci, kde mě mimo jiné zajímají právě dopady negativního obsahu, kterým se pohádky víc a víc nahrazují. Dále kde je hranice toho, co je pohádka, a co už ne. Jestli rodiče zajímá, co jejich dítě sleduje, jestli s dětmi mluví o tom, co viděli či spolu četli. Jestli se rodiče vůbec zamýšlí nad tím, jak velký dosah a vliv může nejen pohádka mít na život jejich dítěte... a také, co se s tím dá dělat, jak najít ty hodnoty, které dnešní pohádka začala ztrácet...

POUŽITÉ ZKRATKY

MŠ – mateřská škola

UP – Univerzita Palackého

ZŠ – základní škola

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP – školní vzdělávací program

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BETTELHEIM, Bruno. *Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době*. Přeložila Lucie LUCKÁ. Praha: Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-290-1.

ČAPEK, Josef. *Povídání o pejskovi a kočičce: jak spolu hospodařili a ještě o všelijakých jiných věcech*. 1. vydání v Triádě, celkově 29. Praha: Triáda, 2012. ISBN 9788087256800

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00060-1.

ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek: kouzlo vyprávěného slova*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1434-2.

DAMBORSKÁ, Marie, HÁJKOVÁ, Jiřina; BOKOROVÁ, Věra a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychologie a základy výchovy: učebnice pro střední zdravotnické školy: obor dětských sester*. 1. vydání. Praha 1 - Malostranské náměstí 28: Avicenum, 1978.

FISCHEROVÁ, Gisela, MUHROVÁ, Ursula. *Pohádky ze světa zvířátek*. Praha: Fortuna Libri, 2001. ISBN 80-86144-85-2

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*, Praha: Portál, 2011, ISBN 978-80-7367-854-8.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, ISBN 14-451-87.

KAHOUN, Jiří. *Knížkový pejsek*. Praha: Knižní klub, 2012. ISBN: 978-80-242-3610-0.

Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. 2021, <https://www.msmt.cz/file/56051/>.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

LISÁ Lidka., KŇOURKOVÁ Marie. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*, Praha: Avicenum, 1986.

- MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Druhé, rozšířené a přepracované vydání, Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MILER, Zdeněk, HERCÍKOVÁ, Iva. *O zvědavém štěňátku*. Praha: Pikola, 2017. ISBN 978-80-7549-555-6
- MÍČKOVÁ Jitka, *Cesta do pohádky: literárně – dramatické projekty pro MŠ*. 1. vydání. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1432-8.
- MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef, a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vydání. Praha, Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X
- PROPP, Vladimír Jakovlevič. *Morfologie pohádky a jiné studie*. 2. vydání. Jinočany: H & H, 1999. ISBN 80-86022-16-1
- RICHTER, Luděk. *Pohádka-- --a divadlo*. Praha: Dobré divadlo dětem, 2004. ISBN 80-902975-2-8.
- SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8.
- ŠMELOVÁ, Eva, PETROVÁ, Alena, SOURALOVÁ, Eva, PLEVOVÁ, Irena a kol. *Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3345-5
- ŠMELOVÁ, Eva, PRÁŠILOVÁ, Michaela a kol. *Didaktika předškolního vzdělávání*, 1. vydání. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4
- URBANOVÁ, Svatava, ROSOVÁ, Milena. *Žánry, osobnosti a díla: (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie)*. 4. vydání - upravené a rozšířené. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-625-X
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-317-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie, LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie*. 3. vydání. Praha: Karolinum, 2021, ISBN 978-80-246-4961-0.
- VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literární teorie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN: 22-141-84

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Fotografie k činnosti „sluníčko“

Příloha č. 2 – Příběh „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“

Příloha č. 3 – Obrázky pro aktivitu dějová posloupnost

Příloha č. 4 – Noty k písni „Psí kusy“

Příloha č. 5 – Fotografie k činnosti „travička“

Příloha č. 6 – Noty k písni „Kohopak tu dneska máme“

Příloha č. 7 – Fotografie k činnosti „mráček“

Příloha č. 8 – Fotografie k činnosti „knížka“

Příloha č. 8a) – Slova s písmenky na vystřížení a vlepění do „knížky“

Příloha č. 8b) – Omalovánka koloběh vody

Příloha č. 8c) – Obrázky děje na vystřížení a vlepění do „knížky“

Příloha č. 9 – Návod na origami pejska

Příloha č. 10 – Fotografie „Pejsek na travičce“

Příloha č. 11 – Fotografie – skládanky „Tlapkova patrola“

Příloha č. 12 – Grafomotorický list „pes“

Příloha č. 13 – Kostky „pes“

Příloha č. 14 – Šablona pro práci s plastelínou

Příloha č. 15 – Fotodokumentace dramatizace pohádky „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“

Příloha č. 1 – Fotografie k činnosti „sluníčko“ (vlastní)

Příloha č. 2 - Příběh „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“ (O zvědavém štěňátku – Iva Hercíková, Zdeněk Miler)

Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu

Byl jeden dvoreček a na dvorečku štěňátko a nad štěňátkem sluníčko. Štěňátko spalo a spalo, sluníčko chodilo po obloze a také se mu chtělo spát. Tu sluníčko dostala nápad. Vzalo jeden paprsek a vhodilo jej do misky plné vody. Všechna voda se hned vypařila a miska byla prázdná. Z vody se stal bílý obláček, který pomalu stoupal k obloze. Štěňátko nic nevědělo a klidně se spalo dál. Když byl obláček hodně vysoko, sluníčko jej chytilo, hezky načechralo jako ten nejjemnější pěřový polštářek a spokojeně na něm usnulo. Najednou se štěňátko probudilo. „Ach, ta žízeň“ vzdychlo a honem se utíkalo napít. Ale co to? Kde je voda? „Haf, kdopak mi z misky vypil vodičku?“

Kolem si to vykračoval kačer. „Promiňte pane kačere, nevypil jste mi náhodou vodu z misky?“ zeptalo se štěňátko. Jak ten se rozčílil! On, kačer, aby se staral o misku hloupého štěněte! Co si to vůbec dovoluje? Štěně sotva stačilo utíkat.

Tu spatřilo na louce kravičku a spustilo na ni zhurta: „haló, haló, že ty jsi mi vypila vodu z misky. Že se nestydíš!“ „Búúúú,“ pronesla kravička rozvázně. „Búúúú.“ Štěně se polekalo a na víc už nečekalo. Šup přes plot a zpátky na dvoreček.

Přiběhlo k boudě a podívalo se pod misku. Aha! Už ví, kam se ztratila voda, schovala se mu do země! Štěňátko hrabalo a hrabalo a hrabalo, až vykoukla žížala. „Řekni, kdo mi vypil vodu,“ volalo štěňátko. „Zeptej se skřivánka,“ poradila mu žížala. Skřivánek to uslyšel a zazpíval: „Sluníčko, sluníčko ti vypilo vodu!“

Štěně se nešťastně dívalo na sluníčko, které bylo vysoko a spalo si na svém obláčku. Na plotě byl přivázaný růžový balónek, děti ho tam zapomněly, škubal sebou, jen jen uletět. Štěně zatahalo za provázek, provázek se rozvázal a balónek se štěňátkem se už vznášel vzhůru ke sluníčku. „Sluníčko, haló, probud' se! Vstávej!“ volalo štěňátko. „Ty jsi mi vzalo vodu z misky! Vrať mi ji! Mám žízeň.“ Slunce se zasmálo a přistrčilo ke štěněti obláček. „Tady ji máš.“ – „Ale to přece není voda,“ podívalo se štěně. „Ale je to voda a hned ti ji pošlu za tebou na zem,“ řeklo slunce a paprskem propíchno balónek. Pane to byl let! Štěně jen žuchlo na zem u své boudičky. Sluníčko vzalo obláček a ždímalo jej tak, až z něj padaly kapky vody. První spadla štěňátku na nos. A za ní spadla druhá a třetí a ve chvílce byla miska plná. Honem, honem běželo štěňátko k misce a s chutí se napilo. Pak se štěně podívalo vzhůru. Mráček zmizel a na obloze viselo jen rozesmáté sluníčko. Štěňátko vesele zavolalo: Už vím, kam se mi ztratila voda! Už to vím!“

Příloha č. 3 - Obrázky pro aktivitu dějová posloupnost („O zvědavém štěňátku“)

Příloha č. 4 - Noty k písni „Pší kusy“ (Zpívejme si zpívejme 1. díl – Jaroslava Horácková)

PSÍ KUSY

D A7

No-vá-ko-vi ma-jí dít-ko vy-da-ře-né ve-li-ce,

D

tr-há plo-ty, kou-še bo-ty, ta-há dě-tem če-pi-ce,

D A7

na mušku si ob-čas be-re sou-se-do-vic sle-pi-ce.

D A7 D

Když je ho-ní, pe-ří lí-tá, to ho ba-ví nej-ví-ce.

G D A7 D

Pší ku-sy, pší ku-sy, nic víc dě-lat ne-mu-sí,

G D A7 D

ne-má nic na prá-ci, jen tu le-gra-ci.

1. Novákovi mají dítko vydařené velice,
trhá ploty, kouše boty, tahá dětem čepice,
na mušku si občas bere sousedovic slepice,
když je honí, peří lítá, to ho baví nejvíce.

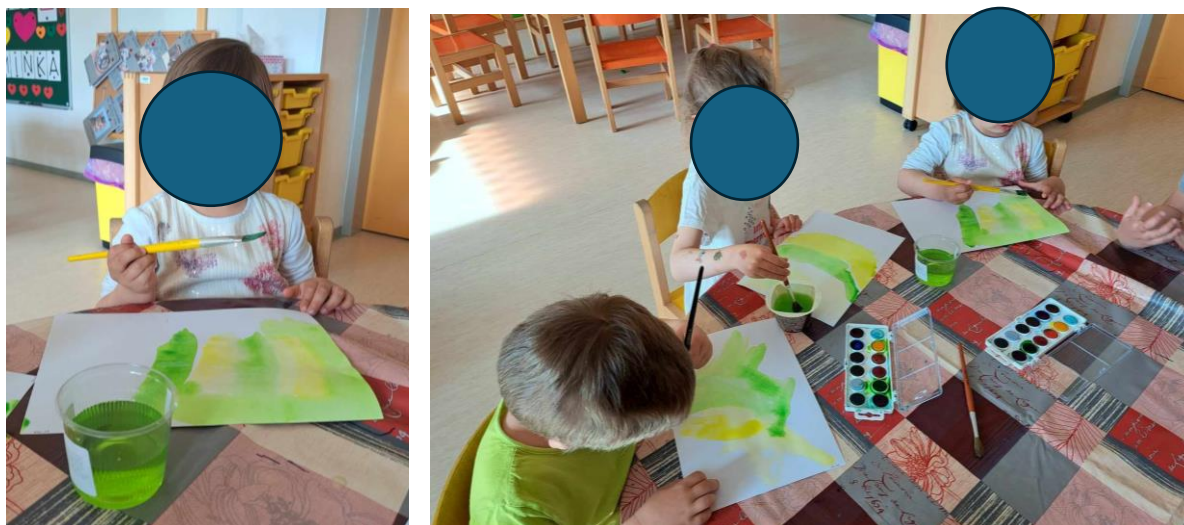
Refr.:

Pší kusy, pší kusy,
nic víc dělat nemusí,
nemá nic na práci,
jen tu legraci.

2. A komu to k smíchu není, na pejsky má jenom zlost,
nepochopil, že jsou tady právě lidem pro radost.
Náš pes taky jak pes Novák skopičiny dělá rád,
pší kusy jsou tu od toho, ať se máme čemu smát.

Příloha č. 5 – Fotografie k činnosti „travička“ – podklad tvořený anilinovými barvami
(vlastní)

Příloha č. 6 – Noty k písni „Kohopak tu dneska máme“ (KONTAKTNÍ PÍSNĚ V MUZIKOTERAPII Mgr. Lenka Kružíková)

Zdroj: https://theses.cz/id/6me9vn/disertace_kruzikovaautoreferat.pdf?lang=en

Kohopak tu dneska máme?

L. Kružíková

Allegro, con entusiasmo

Voice

D A D A D

Ko-ho-pak tu dne-ska má - me, ko-mu-pak tu zaz-pí - vá - me?

9 D A D A D D

Ko-ho-pak tu dne-ska má - me, ko-mu zaz-pí-vá - me? A-len-ku tu

15 A D A D A D

dne-ska má - me, A-len-ce my zaz-pí - vá - me. A-len-ku tu dne-ska má -

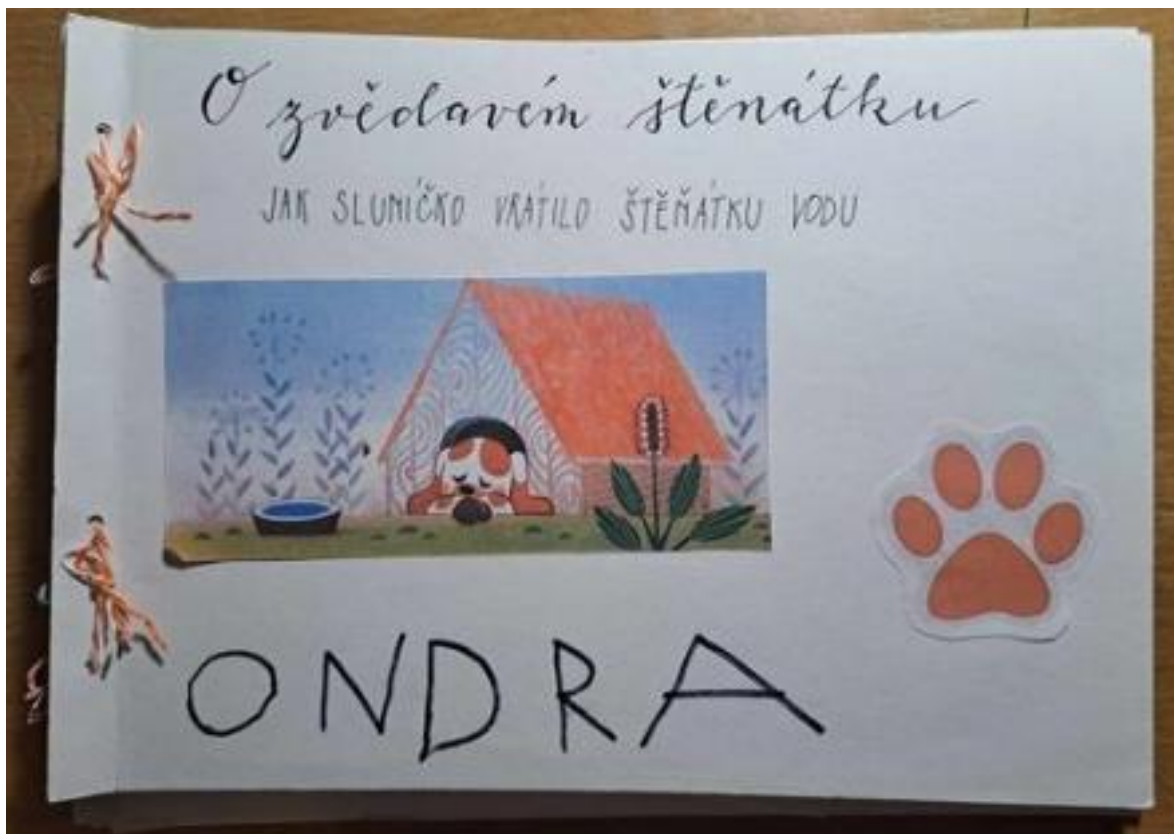
25 A D

me, A - len - ce zaz - pí - vá - me.

Příloha č. 7 – Fotografie k činnosti „mráček“ – grafomotorika (vlastní)

Příloha č. 8 – Fotografie k činnosti „knížka“ – první 2 strany (vlastní)

Omalovánka: autorská 1

Příloha č. 8a) – Slova s písmenky na vystřížení a vlepění do „knížky“ – štěně, sluníčko

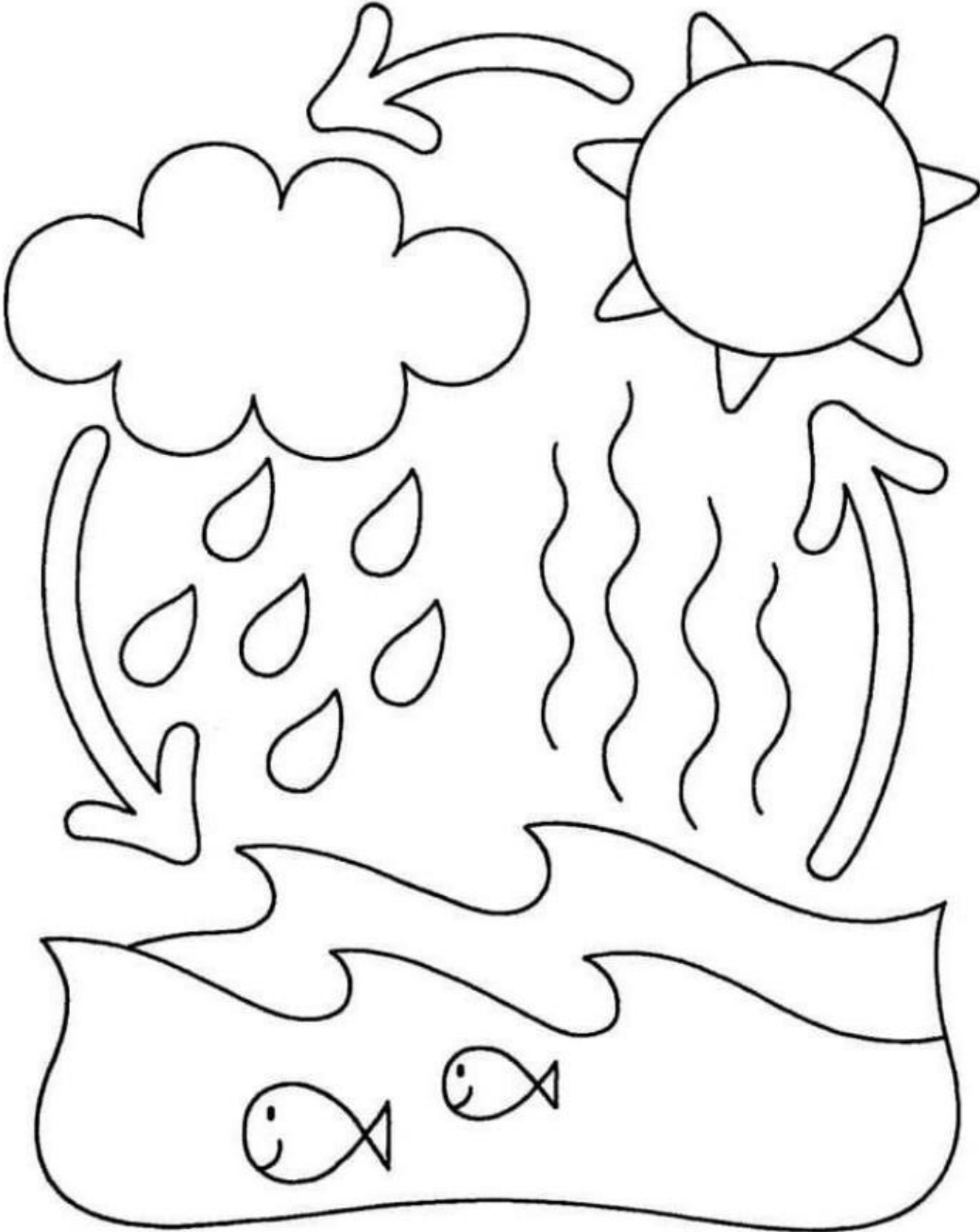
Š T Ě N Ě

Š	T	Ě	N	Ě
---	---	---	---	---

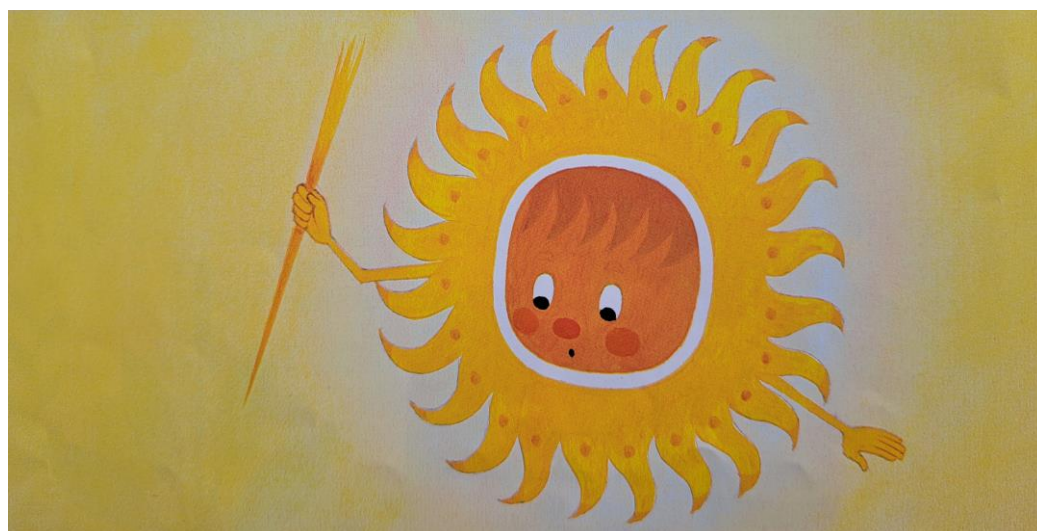
S L U N Í Č K O

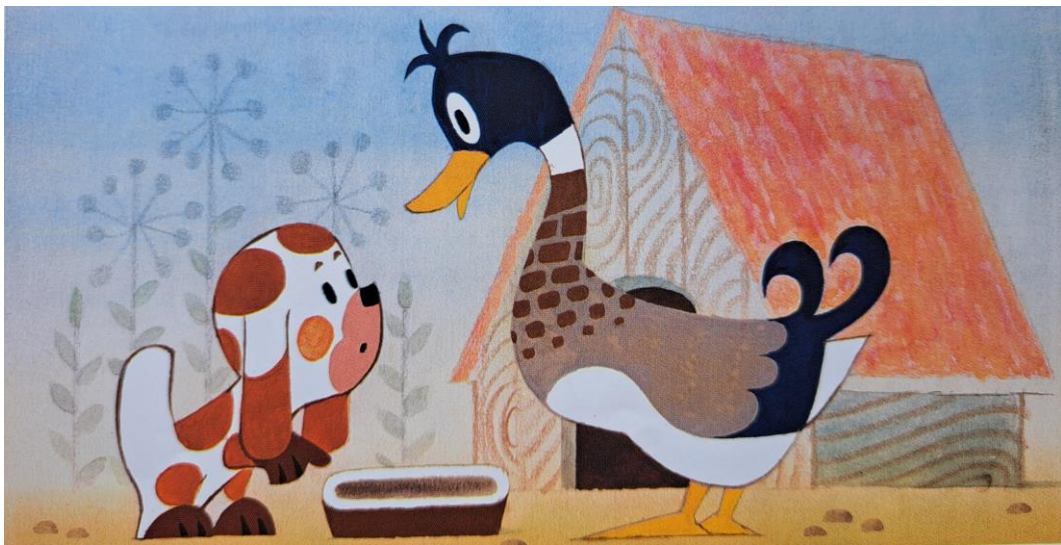
S	L	U	N	Í	Č	K	O
---	---	---	---	---	---	---	---

Příloha č. 8b) – Omalovánka koloběh vody (Pinterest)

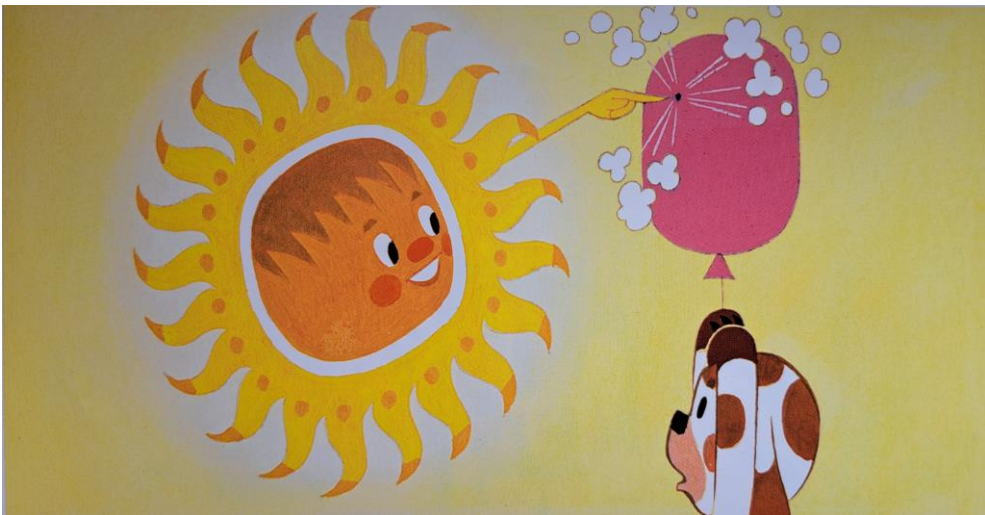

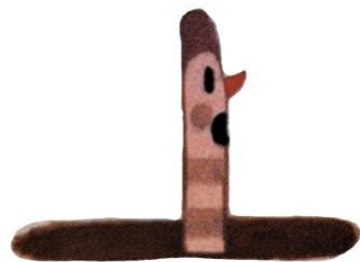
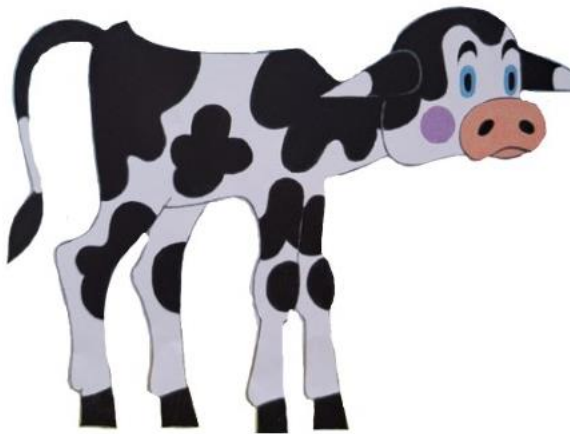
Příloha č. 8c) – Obrázky děje na vystřížení a vlepění do „knížky“, (kniha „O zvědavém štěňátku“)

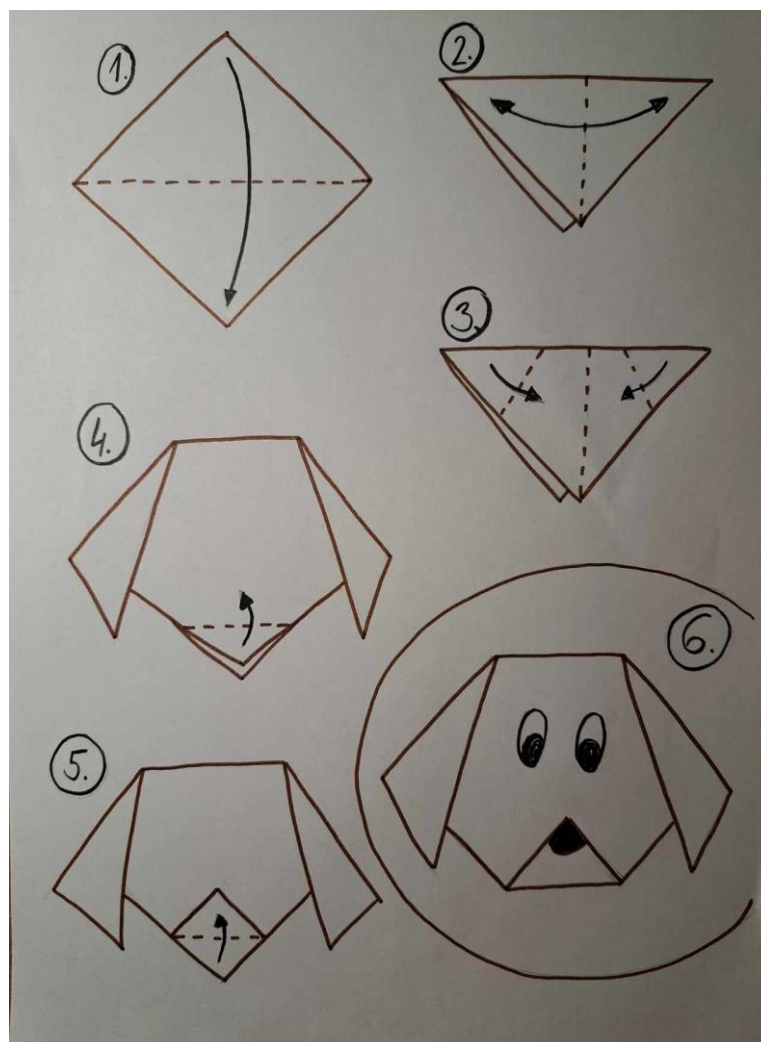

Příloha č. 9 – Návod na origami pejska (vlastní)

Příloha č. 10 – Fotografie hotového díla „Pejsek na travičce“

Příloha č. 11 – Fotografie – skládkanky „Tlapkova patrola“

8 částí

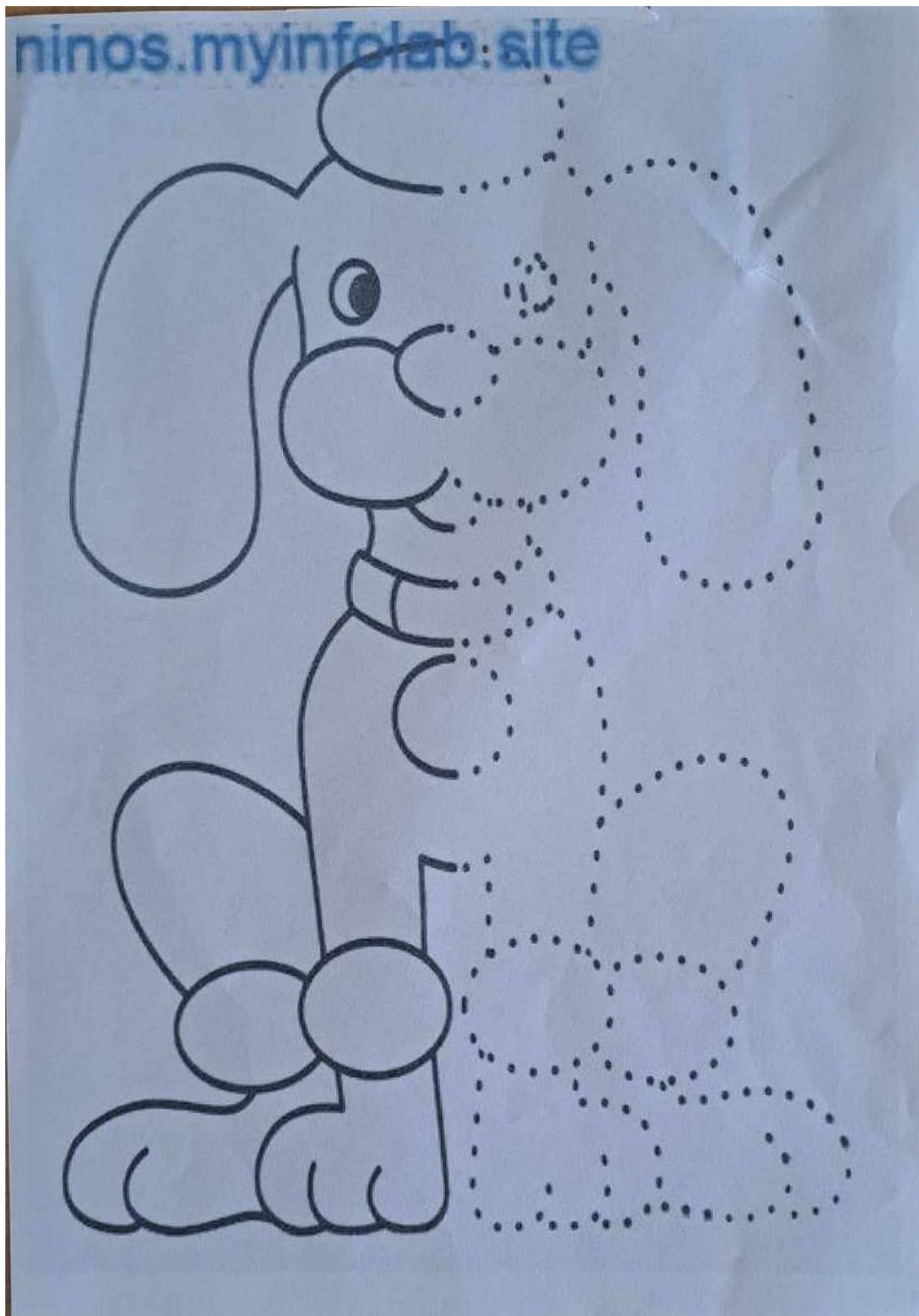

4 části

10 částí

Příloha č. 12 – Grafomotorický list „pes“ (Pinterest)

Příloha č. 13 – Kostky „pes“

Příloha č. 14 – Šablona pro práci s plastelínou

Příloha č. 15 - Fotodokumentace dramatizace pohádky „Jak sluníčko vrátilo štěňátku vodu“

